

Tilburg University

Kwetsbaar Brabant

Cloin, Mariëlle; Kroesbergen, Ike H T; Eugster, A.; Jeeninga, W.; Paenen, S.A.M.; Rijkers, A.C.J.C.; Smeets, R.

Publication date:
2017

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Cloin, M., Kroesbergen, I. H. T., Eugster, A., Jeeninga, W., Paenen, S. A. M., Rijkers, A. C. J. C., & Smeets, R. (2017). *Kwetsbaar Brabant: Een verdieping op de monitor sociale veerkracht*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Kwetsbaar Brabant

Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht

Verdiepend rapport

Opdrachtgever: Provincie Noord-Brabant
Opdrachtnemers: Tranzo/Tilburg University, de Academische Werkplaats Publieke
Gezondheid Brabant (waarin de drie Brabantse GGD's, Tranzo en
RIVM structureel samenwerken), Telos en PON.

Projectgroepleden: Antje Eugster, Wendy Jeeninga, Sanne Paenen, Arthur Rijkers,
Ruben Smeets.
Projectleiding: Mariëlle Cloin, Ike Kroesbergen

Correspondentie via: j.c.m.cloin@uvt.nl
T (013) 466 4419

Tilburg, augustus 2017

Inhoudsopgave

Samenvatting

1	Sociaal kwetsbare groepen in Brabant	5
2	Wat is kwetsbaarheid en hoe meten we kwetsbaarheid in Brabant?	8
	2.1 Het definiëren van kwetsbaarheid	
	2.2 Kwetsbaar Brabant als verdieping op de monitor Sociale Veerkracht	
3	De vele facetten van kwetsbaarheid en de keuze voor indicatoren	12
4	Analyse en visualisatie van kwetsbaarheid in Brabant	15
	4.1 Van data naar domeinscores en de maat voor kwetsbaarheid	
	4.2 Verdiepende analyses Kwetsbaar Brabant	
	4.3 Visualisatie: kwetsbaarheid in beeld gebracht	
5	Hoe ziet kwetsbaarheid in Brabant eruit?	19
6	Hoe verder?	35

Geraadpleegde bronnen

Bijlage 1. Leden stuurgroep en vertegenwoordigers betrokken gemeenten

Bijlage 2. Tijdlijn co-creatie fase 1 Kwetsbaar Brabant

Bijlage 3. Overzicht definities kwetsbaarheid

Samenvatting

Overall gaat het goed in Noord-Brabant, maar niet overal. Ook de Provincie Noord-Brabant zet zich in om kwetsbare mensen te ondersteunen, zodat ook zij aansluiting vinden in onze maatschappij. Het Provinciale programma Sociale Veerkracht beoogt dat meer mensen kunnen delen in en bijdragen aan een goede kwaliteit van leven in Brabant. Het project *'Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht'* past binnen het gebiedsgericht versterken van sociale veerkracht. Kwetsbaar Brabant sluit aan bij de ambities van de Provincie om kwetsbaarheid in beeld te brengen en vanuit sociale veerkracht bij te dragen aan handelingsperspectief om maatschappelijke uitval te voorkomen.

Kwetsbaar Brabant is een samenwerking tussen de drie Brabantse GGD's, het RIVM en Tranzo/Tilburg University (verenigd in de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Brabant), Telos en PON. Kennis vanuit professionals, ervaringsdeskundigen en de wetenschap is gecombineerd, waarbij alle partners hun expertise hebben gebundeld. De focus is gelegd op mensen die als gevolg van meerdere, elkaar beïnvloedende risicofactoren maatschappelijk dreigen uit te vallen én op het voorstadium van de daadwerkelijke uitval. Juist daar zitten aangrijpingspunten voor versterking van sociale veerkracht om maatschappelijke uitval te voorkomen. Veel definities over kwetsbaarheid bleken afhankelijk van context en doelgroep. Eén van de resultaten van dit project is een algemene definitie van kwetsbaarheid die voor verschillende leeftijdsgroepen en in verschillende situaties toegepast kan worden. Juist een opeenstapeling van risicofactoren op zeven domeinen, te weten: inkomen, woonomgeving, lichamelijke gezondheid, psychische gezondheid, dagelijkse bezigheden, sociale samenhang en leefstijl, maakt de kans groter op maatschappelijke uitval. Op basis van de definitie en het conceptueel model is een gezamenlijke indicatorenset gemaakt. Hiermee is kwetsbaarheid in Brabant voor alle wijken in beeld gebracht door middel van geografische kaarten voor de zeven domeinen afzonderlijk en het totaalbeeld kwetsbaarheid. Dit heeft voor de monitor sociale veerkracht een versterking opgeleverd op de persoonlijke hulpbronnen, op lichamelijke en psychische gezondheid als integraal onderdeel van andere hulpbronnen en op het lagere schaalniveau van de wijk. Tevens is kwetsbaarheid en de monitoring daarvan nu verbonden aan de oplossingsrichtingen via sociale veerkracht. Met de kaarten kunnen gemeenten en wijken onderling vergeleken worden en is het mogelijk de meest kwetsbare wijken te benoemen. Vooral de afzonderlijke domeinscores bieden handvaten voor alle betrokkenen om in te zoomen op datgene wat een wijk kwetsbaar maakt. De kaarten zijn vooral bedoeld als signaleringsinstrument en nodigen uit tot een verdere verdieping en debat over werkingsmechanisme en handelingsperspectief. Alle kaarten van Kwetsbaar Brabant zijn te raadplegen op www.kwetsbaarbrabant.nl.

De resultaten zijn bereikt dankzij een actieve betrokkenheid en input van alle betrokkenen: projectgroep, stuurgroep en vertegenwoordigers van gemeenten. Zij willen hun samenwerking graag voortzetten, om vanuit het werkingsmechanisme van kwetsbaarheid in relatie tot sociale veerkracht aangrijpingspunten te vinden voor handelingsperspectief o.a. aan de hand van veerkrachtdialogen. Opdat kwetsbare mensen naar vermogen kunnen deelnemen aan de samenleving.

1 Sociaal kwetsbare groepen in Brabant

Kwetsbaarheid is een probleem. Het belemmert degenen die ermee te maken hebben om optimaal deel te nemen aan de samenleving. Maatschappelijke uitval ligt op de loer, vooral als de problemen zich opstapelen of escaleren. Hoe en waar die kwetsbaarheid zich uit, kan echter van persoon tot persoon verschillen. Ook voor politiek en beleid is sociale kwetsbaarheid een belangrijk onderwerp. Maatschappelijke participatie (ofwel 'meedoen') is een doel van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en zowel op centraal als decentraal niveau is er de verantwoordelijkheid voor het bevorderen van de zelfredzaamheid en participatie van mensen. Ook de Provincie Noord-Brabant zet zich in om kwetsbare groepen te ondersteunen, zodat ook zij aansluiting vinden in onze maatschappij. Het programma Sociale Veerkracht moet ervoor zorgen dat meer mensen kunnen delen in en bijdragen aan een goede kwaliteit van leven in Brabant. Eén van de maatschappelijke opgaven uit het bestuursakkoord 2015-2019 van de provincie Noord-Brabant [Het bestuursakkoord: taken en opgaven] is het versterken van de sociale veerkracht. Het project '*Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht*' past binnen het gebiedsgericht versterken van sociale veerkracht.

Zoals de Provincie treffend stelt, gaat het 'overall' goed in de provincie maar niet 'overal'. "De samenleving wordt steeds complexer en een groep mensen kan niet meekomen. We maken ons zorgen om een groeiende tweedeling".

Vraagstelling van de Provincie

Vanuit het voorgaande heeft de Provincie enige tijd geleden de Brabantse GGD's benaderd. Naast de bestaande initiatieven bestond de wens bij de Provincie om het thema 'gezondheid' meer te integreren in de vraagstukken rondom kwetsbaarheid en sociale veerkracht. Vanuit het gegeven dat de GGD's de publieke gezondheid van burgers monitoren, hebben de drie Brabantse GGD's (Brabant-Zuidoost, Hart voor Brabant en West-Brabant) met het RIVM en Tranzo/Tilburg University (verenigd in de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Brabant), samen met Telos en het PON de vragen van de Provincie opgepakt.

Samenvattend zijn deze vragen:

Welk aanvullend inzicht is er vanuit de concepten gezondheid en kwetsbaarheid (expertise van GGD's) op sociale veerkracht (expertise van Telos en het PON)? Met andere woorden, hoe is het concept sociale veerkracht en de manier waarop dit tot nu gemeten is, te versterken door het perspectief van gezondheid en kwetsbaarheid nadrukkelijker mee te nemen? Hiermee wordt een lacune in de monitor Sociale Veerkracht op het terrein van individuele hulpbronnen (gezondheid/ kwetsbaarheid) ingevuld en wordt de monitor verbeterd, conform het gestelde op pag. 10 bijlage bij het Statenvoorstel.

Als op een aantal plekken verspreid over de provincie wordt ingezoomd op kwetsbaarheid/sociale veerkracht (via indicatoren, groepsinterviews en een

beleidsdialogo met professionals én burgers), welk handelingsperspectief ontstaat er dan om de sociale veerkracht te vergroten, met extra aandacht voor kwetsbare mensen? Welke 'best practices' zijn er te vinden? Welke aangrijpingspunten leveren deze inzichten op voor de versterking van het beleid gericht op vergroting van sociale veerkracht, met extra aandacht voor kwetsbare mensen?

Bovenstaande heeft geleid tot het project '*Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht*'. Dit samenwerkingsproject draagt bij aan de volgende ambities van de Provincie: het optimaal benutten van aanwezige monitors, rapportages en ontwikkelde instrumenten, het voeren van beleidsdialogen in een aantal gebieden verspreid over de provincie, het inventariseren van handelingsperspectieven, best practices en aangrijpingspunten voor beleid, en het vastleggen van werkwijze en resultaten zodat deze overdraagbaar zijn.

Voor het project '*Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht*' is in totaal twee jaar voorzien. In opzet verloopt het project via twee fasen die elkaar versterken en waarbij inzichten en kennis van professionals, ervaringsdeskundigen en de wetenschap gecombineerd aan bod komen. In dit rapport staat fase 1 centraal. Deze fase bestaat uit het in beeld brengen van kwetsbare gebieden in Brabant met behulp van bestaande data. Verbonden aan fase 1, is fase 2 voorgesteld aan de Provincie. Deze fase beoogt een verdieping in een beperkt aantal gebieden door middel van (focusgroep)interviews en beleidsdialogen, met daarin handelingsperspectief, best practices en casuïstiekbeschrijvingen.

In dit rapport wordt fase 1 opgeleverd. Dit betekent dat er verslag wordt gedaan van de zoektocht naar concepten en indicatoren met betrekking tot gezondheid en individuele kwetsbaarheid als aanvulling en verdieping op de monitor Sociale Veerkracht. Op operationeel niveau is dit vertaald naar een beperkte set van indicatoren die, gebaseerd op de wetenschappelijke literatuur en de mening van experts, het concept kwetsbaarheid zo goed mogelijk meten. De dataset die hieruit is ontstaan, bevat materiaal dat voorhanden is bij de verschillende projectpartners. Op basis van deze dataset is kwetsbaarheid in Brabant in beeld gebracht door middel van geografische kaarten op wijkniveau. Tevens is onderzocht hoe vanuit de geleerde lessen in dit project, de monitoringswerkwijze met samenwerking tussen de projectpartijen geborgd kan worden voor de toekomst.

Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 1 is de achtergrond van het project Kwetsbaar Brabant beschreven. Hoofdstuk 2 gaat over het concept en de definitie van kwetsbaarheid. In de volgende hoofdstukken komen het proces van de indicatorensselectie, de analyse en de visualisatie aan de orde, waarbij de gemaakte keuzes en de onderbouwing daarvan zijn beschreven. In hoofdstuk 5 komen de resultaten aan bod met betrekking tot kwetsbaarheid in Brabant. Op de website kwetsbaarbrabant.nl zijn geografische gemeentekaarten op wijkniveau te vinden. Het rapport wordt afgesloten met een beschouwing van de resultaten en een blik op het vervolg van Kwetsbaar Brabant.

Co-creatie Kwetsbaar Brabant

Gedurende de looptijd van het project Kwetsbaar Brabant zijn gezamenlijke werksessies gehouden. Hierbij waren leden van de stuurgroep, projectgroep en vier gemeenten verspreid over de provincie Brabant aanwezig, namelijk: Etten-Leur, Helmond, Oisterwijk en Waalwijk (zie bijlage 1). Dit vanuit de wens om kennis en ervaringen uit de gemeentelijke praktijk te betrekken bij het project. De leden van de project- en stuurgroep waren afkomstig van de drie Brabantse GGD's, Tranzo, Telos en PON. De opdrachtgever was vertegenwoordigd in de stuurgroep.

In de projectperiode december 2016 - september 2017 heeft een aantal werksessies plaatsgevonden, waarbij de projectgroep inhoud en werkvormen voorbereidde. Tijdens deze werksessies vond toetsing en aanvulling plaats door de leden van de stuurgroep en de vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten. De tijdlijn van het project is te vinden in bijlage 2.

2 Wat is kwetsbaarheid en hoe meten we kwetsbaarheid in Brabant?

In het project *'Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht'* ligt de focus op mensen die als gevolg van meerdere, elkaar mogelijk beïnvloedende risicofactoren maatschappelijk dreigen uit te vallen én op het voorstadium van de daadwerkelijke uitval. Hieronder volgt een onderbouwing van de keuze voor de definitie van 'kwetsbaarheid' en hoe deze zich verhoudt tot de monitor Sociale Veerkracht van PON en Telos.

2.1 Het definiëren van kwetsbaarheid

Uit de voor dit project uitgevoerde literatuurverkenning over kwetsbaarheid en kwetsbare mensen is gebleken dat er in Nederland geen eenduidige definitie bestaat voor kwetsbaarheid of kwetsbare mensen (in bijlage 2 is een overzicht van definities opgenomen). Ook in de internationale literatuur worden uiteenlopende definities gebruikt. Vaak staat in de definitie de term risico ('risk') centraal, waarbij wordt benadrukt dat er een verschil is tussen risico (lopen) en kwetsbaar zijn of kwetsbaarheid ('vulnerability') (Nichiata et al., 2008; Travaglia et al., 2013), maar dat deze wel aan elkaar gerelateerd zijn (www.envirn.org). Tevens is gebleken dat de definitie van kwetsbare mensen afhankelijk is van context en locatie, met steeds andere accenten en concepten (Winsemius, 2011). Voorbeelden hiervan in de literatuur zijn definities van kwetsbare mensen bij rampen (www.ifrc.org), kwetsbaren in de maatschappelijke zorg (Wolff, 2015), kwetsbare ouderen ('frailty') (in: van Campen (SCP), 2011) of kwetsbare kinderen (Romijn et al., 2010).

Volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) kenmerkt sociale uitsluiting zich door zowel sociaal-culturele uitsluiting als economisch-structurele uitsluiting (Jehoel-Gijsbers, 2004; Hoff & Vrooman, 2011). Sociaal-culturele uitsluiting heeft betrekking op onvoldoende sociale participatie en onvoldoende culturele/normatieve integratie, economisch-structurele uitsluiting betreft materiële deprivatie en onvoldoende toegang tot 'social rights'. Het SCP (Jehoel-Gijsbers, 2004) heeft een index voor sociale uitsluiting gemaakt, waarin de mate van uitsluiting door middel van één cijfer wordt gegeven. De vijf belangrijkste risicogroepen die een relatief grote mate van sociale uitsluiting hebben, zijn (op rangorde): mensen met een (zeer) slechte gezondheid, mensen met een geringe mate van psychisch welbevinden, huishoudens met een minimum inkomen, éénoudergezinnen, en mensen met een uitkering of werkloosheidsperiodes.

Kwetsbaarheid als algemeen construct

Uit het voorgaande komt geen eenduidige (werk)definitie van kwetsbaarheid naar voren. Daarom hebben de project- en stuurgroep gezamenlijk gezocht naar elementen die bruikbaar zijn voor een algemeen construct en een algemene definitie voor kwetsbare mensen die voor verschillende leeftijdsgroepen en in verschillende situaties toegepast kunnen worden. Uitgangspunt daarbij is, dat ieder mens risico loopt en (tijdelijk) kwetsbaar kan zijn. Meestal is er sprake van een enkele risicofactor. Bij een bedreigende gebeurtenis is dan de kans op negatieve gevolgen klein en de persoon raakt niet uit balans: er is geen negatieve uitkomst. Wanneer er sprake is van een opeenstapeling van risicofactoren, zeker

als er geen beschermende factoren tegenover staan, is een persoon vatbaar voor een bedreigende gebeurtenis en is de kans op negatieve gevolgen groter. De balans kan dan doorslaan naar een negatieve uitkomst. Met negatieve uitkomsten worden hier maatschappelijke uitkomsten bedoeld als sociale uitval, uitsluiting of onvoldoende maatschappelijke participatie. Uiteindelijk leidt dit tot wat men vóór wil zijn: mensen met meerdere complexe en veelomvattende problemen, die zelf niet om hulp vragen, terwijl ze wel zorg nodig hebben. Er is stagnatie in de toeleiding naar zorg of in bestaande zorg. Vangnetvoorzieningen zijn dan nodig (Hemert, in: Mérelle, Overberg & Lodder, 2012).

Op basis van de literatuurverkenning in combinatie met de input vanuit de project- en stuurgroep, is gekozen voor de volgende definitie van kwetsbaarheid:

Kwetsbare mensen bevinden zich in een toestand waardoor ze bij een bedreigende gebeurtenis een grote kans hebben op een negatieve uitkomst

Kwetsbaarheid als proces

Het meten van kwetsbaarheid zoals in dit rapport centraal staat, betreft een dwarsdoorsnede en een momentopname op wijkniveau ('een foto van een film'). Door middel van meer kwalitatief onderzoek zoals (focusgroep)interviews, voorzien in fase 2 van het project, kan het proces in beeld gebracht worden op individueel niveau. In dit proces wordt de balans beïnvloed door een combinatie van risico- en beschermende factoren. De balans gaat voortdurend op en neer en kan uiteindelijk negatief doorslaan.

Conceptueel model Kwetsbaarheid

Kwetsbaarheid kent diverse dimensies. Sociale kwetsbaarheid is van een andere orde dan fysieke, psychische, financiële en culturele kwetsbaarheid (in: van Campen (SCP), 2011). Ook ten behoeve van dit project is een onderverdeling in dimensies of leefdomeinen gemaakt. Deze is mede gebaseerd op leefdomeinen, zoals onderscheiden in de zelfredzaamheidsmatrix: inkomen, werk & opleiding, tijdsbesteding, huisvesting, huiselijke relaties, geestelijke gezondheid, lichamelijke gezondheid, middelengebruik, vaardigheden bij activiteiten van het dagelijks leven (ADL), sociaal netwerk, maatschappelijke participatie en justitie (Lauriks et al., 2013; van den Brink et al., 2015).

Voor de indicatorensselectie in het project Kwetsbaar Brabant is door de project- en stuurgroep een conceptueel denkmodel Kwetsbaarheid ontwikkeld. Uitgangspunt hierbij was de in dit project gehanteerde definitie voor kwetsbare mensen, waarbij kwetsbaarheid wordt gezien als een voorstadium van maatschappelijke uitval. In het denkmodel wordt kwetsbaarheid bepaald door een aantal domeinen, te weten: inkomen, woonomgeving, lichamelijke gezondheid, psychische gezondheid, dagelijkse bezigheden, sociale samenhang en leefstijl (zie figuur 1). De combinatie van de verschillende domeinen vormt de samenvattende maat voor Kwetsbaarheid. Aan de hand van het denkmodel en de daartoe behorende domeinen heeft de selectie van indicatoren plaatsgevonden.

Figuur 1. Domeinen kwetsbaarheid, project Kwetsbaar Brabant

Kwetsbaarheid in gemeentelijke praktijk

Door middel van verdiepende gesprekken met de vier gemeenten is inzicht verkregen in de manier waarop kwetsbaarheid in de gemeentelijke (beleids)praktijk wordt gedefinieerd, de indicatoren die worden gebruikt en het burgerperspectief met betrekking tot kwetsbaarheid. Ook zijn in de gesprekken de concept-definitie en de concept-indicatorenlijst t.b.v. Kwetsbaar Brabant besproken. De bevindingen uit deze gesprekken zijn meegenomen bij de totstandkoming van de definitie van kwetsbaarheid en de indicatorenset voor het project Kwetsbaar Brabant.

2.2 Kwetsbaar Brabant als verdieping op de monitor Sociale Veerkracht

Het doel van fase 1 van Kwetsbaar Brabant is het in beeld brengen van kwetsbare gebieden in Brabant. Dit zijn gebieden waar hoog wordt gescoord op een samengestelde maat voor kwetsbaarheid. In de monitor Sociale Veerkracht is Brabant al ingedeeld in gebieden, maar dan naar de mate van sociale veerkracht. Sociale veerkracht staat daarbij voor het vermogen van mensen en gemeenschappen om met veranderingen om te kunnen gaan en de toegang tot externe hulpbronnen die ze daarbij hebben (Blanken et al., 2016). Uitgangspunt bij sociale veerkracht is, dat voor het verkrijgen van een compleet beeld ervan, drie soorten hulpbronnen in onderlinge samenhang worden gezien; persoonlijke hulpbronnen, sociale hulpbronnen en hulpbronnen uit de omgeving [Het PON]. Bij de laatste meting van de monitor Sociale Veerkracht (Blanken et al., 2016) zijn verschillende indicatoren gemeten ten

behoefte van de verschillende hulpbronnen; (1) bij persoonlijke hulpbronnen is gekeken naar actieradius, vertrouwen, zelfredzaamheid en vooruitstrevendheid; (2) bij sociale hulpbronnen zijn samenredzaamheid en participatie (waaronder sociale contacten en informele hulp) in beeld gebracht, en (3) bij hulpbronnen uit de omgeving is gekeken naar de mobiliteit, voorzieningen en de Multiple Deprivation Index (MDI). Voorzieningen bestaan hier uit zowel fysieke ontmoetingsplekken als functionele voorzieningen. De combinatie van de drie hulpbronnen vormt de samenvattende maat van sociale veerkracht van een gebied.

Bij de monitor Sociale Veerkracht wordt uitgegaan van een samenspel tussen sociale-, omgevings- en persoonlijke hulpbronnen, waarbij de persoonlijke hulpbronnen tot op heden het minst gevuld waren. Ook was het niet altijd mogelijk om op een lager schaalniveau (wijk) gegevens te presenteren, vooral voor de persoonlijke hulpbronnen. In dit project worden deze lacunes opgevuld.

Kwetsbaar Brabant is een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht vanwege de focus op kwetsbaarheid en kwetsbare mensen, waarbij tevens de verbeterpunten (meer aandacht voor persoonlijke hulpbronnen en lager schaalniveau) zijn verwerkt. Daarnaast is in Kwetsbaar Brabant extra accent gelegd op gezondheid (lichamelijk en psychisch), met ook aanvullende databronnen over gezondheid.

3 De vele facetten van kwetsbaarheid en de keuze voor indicatoren

Van schulden tot eenzaamheid, van gezondheidsproblemen tot verslaving: kwetsbaarheid kent vele facetten. Om te komen tot een beperkte set van indicatoren hebben de project- en stuurgroep criteria opgesteld voor de indicatoreselectie. Op basis van deze criteria, het conceptueel denkmodel en de definitie kwetsbaarheid (zoals beschreven in hoofdstuk 2), is de indicatorenset vastgesteld.

Criteria voor de indicatoreselectie

Bij het vaststellen van criteria voor de selectie van indicatoren is tijdens de werksessies aangegeven dat vooral het handelingsperspectief van groot belang is. Dit meegenomen zijn de volgende criteria gehanteerd bij de selectie van indicatoren voor het project 'Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht':

1. De indicator is een inhoudelijke goede indicator voor sociaal kwetsbare groepen die maatschappelijk dreigen uit te vallen, en past bij de uitgangspunten over kwetsbaarheid zoals in hoofdstuk 2 beschreven. Dit betekent dat de indicator multiproblematiek impliceert en betrekking heeft op het proces (de balans slaat door).
2. De indicatoren zijn verspreid over de verschillende leefdomeinen (inkomen, woonomgeving, lichamelijke gezondheid, psychische gezondheid, dagelijkse bezigheden, sociale samenhang en leefstijl).
3. De indicator biedt handelingsperspectief voor (gemeentelijk) beleid. Dit betekent dat de onderliggende variabelen van de indicator te beïnvloeden zijn en dat hiermee maatschappelijke uitval kan worden voorkomen.
4. Er is sprake van een goede, duurzame beschikbaarheid van de gegevens van de indicator. Dit betekent dat de cijfers toegankelijk zijn voor de partners van de projectgroep, de cijfers op wijkniveau beschikbaar zijn voor alle gemeenten in Noord-Brabant en dat naar verwachting de cijfers ook op de langere termijn periodiek beschikbaar zullen zijn.
5. De gegevens van de indicator zijn van goede kwaliteit. Bijvoorbeeld: de cijfers zijn afkomstig van een betrouwbare registratie, het betreft een betrouwbare maat/meting, de cijfers worden niet/nauwelijks bepaald door beleid en capaciteit, de selectie-bias in de cijfers is zo beperkt mogelijk.

Op basis van bovenstaande criteria zijn enkele interessante databronnen niet meegenomen. Voorbeelden hiervan zijn: Cubiss-data over laaggeletterdheid op wijkniveau (té kleine aantallen waarop de schatting van laaggeletterdheid gebaseerd is) en de zogenaamde 'small area' schattingen op wijkniveau van een aantal indicatoren uit de GGD Gezondheidsmonitor op wijkniveau (RIVM, gegevens in fase 1 nog niet voorhanden).

Indicatorenset: het meetbaar maken van kwetsbaarheid

Er is een groslist gemaakt van allerlei mogelijke indicatoren vanuit de uitgangspunten van kwetsbaarheid zoals in hoofdstuk 2 beschreven. Deze groslist is tijdens een gezamenlijke werksessie in drie subgroepen aangevuld en geprioriteerd en vervolgens plenair besproken. Het resultaat van die subgroepen is samengevoegd, waaruit een voorlopige tabel is afgeleid. Deze is in de volgende werksessie voorgelegd en getoetst. Dit heeft geresulteerd in onderstaande indicatorenset.

Indicatorenset 'Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht'

Indicatoren inkomen		
Schulden	Aandeel particuliere huishoudens dat een negatief vermogen bezit	CBS, 2013
Bijstand	Aandeel personen dat een bijstandsuitkering ontvangt	CBS, 2015
Moeite met rondkomen	Aandeel personen dat moeite heeft met rondkomen (uitgesplitst naar type kostenpost)	GGD, 2016
Indicatoren woonomgeving		
Verhuiscapaciteit	Aandeel personen dat aangeeft binnen twee jaar te willen verhuizen	WoON, 2015
Vandalisme	Aandeel vernielingen, beschadiging en misdrijven tegen openbare orde en gezag	CBS, 2015
Indicatoren lichamelijke gezondheid		
Lichamelijke beperkingen	Aandeel personen dat minimaal 6 maanden ernstig beperkt is in activiteiten vanwege gezondheidsproblemen	GGD, 2016
Slecht ervaren gezondheid	Aandeel personen dat eigen gezondheid als slecht ervaart	GGD, 2016
Chronisch zieken	Aandeel personen met minimaal 1 chronische aandoening in het afgelopen jaar waarvoor onder behandeling van een arts	GGD, 2016
Indicatoren psychische gezondheid		
Psychische problemen	Aandeel personen dat psychisch ongezond is	GGD, 2016
Zelfmoordgedachten	Aandeel personen dat afgelopen jaar vaak heeft overwogen om een einde te maken aan het leven	GGD, 2016
Weinig regie over eigen leven	Aandeel personen dat weinig regie heeft over eigen leven	GGD, 2016
Indicatoren dagelijkse bezigheden		
Geen vrijwilligerswerk	Aandeel personen dat geen vrijwilligerswerk doet	GGD, 2016
Geen betaalde baan	Aandeel huishoudens dat arbeid niet als voornaamste inkomensbron heeft	CBS, 2013
Geen lid zijn van een vereniging	Aandeel personen dat geen lid is van een vereniging	GGD, 2016
Indicatoren sociale samenhang		
Ernstige eenzaamheid	Aandeel personen dat ernstig eenzaam is	GGD, 2016
Gebrek aan steun uit omgeving	Aandeel personen dat niemand in de omgeving heeft die hulp kan bieden als daar behoefte aan is vanwege de gezondheid	GGD, 2016
Ontevredenheid betrokkenheid buurt	Aandeel personen dat ontevreden is over de betrokkenheid van de buurt (sociale cohesie)	GGD, 2016
Echtscheidingen	Aandeel huwelijken dat door een echtscheiding is ontbonden.	CBS, 2016
Indicatoren leefstijl		
Hulpvragers verslavingszorg	Aandeel personen dat in behandeling is bij de verslavingszorg voor drugs, alcohol, gokken, etc.	LADIS, 2015
Zwaar alcoholgebruik	Aandeel personen dat overmatig drinker is	GGD, 2016
Ernstig overgewicht	Aandeel personen met ernstig overgewicht	GGD, 2016

4 Analyse en visualisatie van kwetsbaarheid in Brabant

4.1 Van data naar domeinscores en de maat voor kwetsbaarheid

Databronnen en gebruikte gegevens

Om kwetsbaarheid in Brabant in kaart te brengen door middel van de vastgestelde indicatorenset (zie hoofdstuk 3) is gebruik gemaakt van verschillende, reeds bestaande databronnen. De gebruikte bronnen bevatten gegevens op wijkniveau, met uitzondering van de gegevens uit Woononderzoek Nederland (WoON) en het Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem (LADIS). Deze gegevens zijn uitsluitend beschikbaar op gemeenteniveau. Dit resulteert in onderstaand overzicht van databronnen:

Databron	niveau
CBS registratie	wijk
GGD Gezondheidsmonitor	wijk
WoON	gemeente
LADIS verslavingszorg	gemeente
Leefbaarometer	wijk
Sociale Veerkracht monitor	wijk
Stapelingsmonitor	wijk

Voor de indicatoren verhuisgeneigdheid (WoON) en hulpvragers verslavingszorg (LADIS) zijn de gegevens niet op wijkniveau beschikbaar. Dit is ondervangen door voor iedere wijk het gemiddelde van de betreffende gemeente te hanteren. Het is echter mogelijk dat dit in sommige wijken leidt tot een onderschatting en in andere wijken tot een overschatting van de daadwerkelijke situatie, waardoor verschillen tussen wijken 'uitmiddelen'. Er is toch voor gekozen om deze gegevens mee te nemen omdat het belangrijke aspecten van kwetsbaarheid zijn.

De Multiple Deprivation Index (MDI, onderdeel van de monitor Sociale Veerkracht), de Leefbaarometer totaal score en de Stapelingsmonitor (KING) zijn gebruikt om te relateren aan de resultaten van Kwetsbaar Brabant met betrekking tot het totaalbeeld kwetsbaarheid.

De data uit de hierboven genoemde bronnen is samengevoegd tot een samengestelde dataset. Hierbij is rekening gehouden met het meetniveau van de variabelen (percentages) en is de data omgezet naar CBS-wijkniveau (zie: gebiedsindeling). Door middel van beschrijvende statistiek is een beeld gevormd van aantal en omvang van de wijken (zie: minimum aantal per wijk).

Kanttekening bij de dataset is dat een groot deel van de data afkomstig is van de GGD Gezondheidsmonitor, waarin kwetsbare mensen mogelijk ondervertegenwoordigd zijn. Dit bij gebrek aan andere beschikbare databronnen op wijkniveau. Bij een mogelijke doorontwikkeling ligt dan ook een uitdaging om gebruik te maken van aanvullende datasets zoals CBS-microdata, Vektis-data, SMAP-data en lokale databronnen.

Gebiedsindeling

Om uitspraken te kunnen doen op wijkniveau, is de gebiedsindeling volgens CBS-wijkniveau gehanteerd. Deze is het meest universeel en voor het project Kwetsbaar Brabant het meest voor de hand liggend omdat verschillende databestanden gecombineerd worden. Daarnaast is deze indeling herkenbaar voor bestuurders, beleidsmakers en burgers. Volgens de CBS-wijkindeling (2015) gaat het in Brabant om 404 wijken (66 gemeenten).

Minimum aantal per wijk

Vanuit het oogpunt van privacy en betrouwbaarheid moet een wijk een minimum aantal respondenten bevatten. Wanneer dit niet het geval is, dan worden voor de betreffende wijk geen resultaten gepresenteerd en blijft deze 'blanco' op de kaart. Voor Kwetsbaar Brabant zijn hiervoor de volgende aantallen gehanteerd: n=50 voor de GGD Gezondheidsmonitor, n=100 voor het CBS. Dit laatste is conform de criteria van het CBS. Op basis van deze criteria zijn in totaal 376 wijken in beeld gebracht.

Normeren indicatoren

Voor iedere indicator wordt een meetschaal of norm opgesteld. Normen zijn normatief vastgestelde maatstaven met behulp waarvan we de score van indicatoren beoordelen. Een norm kent een nul- en een streefwaarde met daartussen gelegen grenswaarden.

Er zijn vier mogelijkheden voor normering: wettelijk, inhoudelijk, normatief en statistisch.

- Wettelijke normen zijn er bijvoorbeeld voor aanrijtijden in de ambulancezorg. Echter, voor de meeste indicatoren van de GGD-gezondheidsmonitor zijn geen wettelijke normen voorhanden.
- Inhoudelijke normen kunnen gehanteerd worden door uit te gaan van 'geen' of '0%'. Bijvoorbeeld: '0% van de inwoners heeft psychische problemen' of 'een wijk kent geen vandalisme'.
- Normatieve normen kunnen gezamenlijk door stakeholders worden opgesteld door te bepalen wat men nastreeft. Bijvoorbeeld: UN Millennium Development Goals: 'halveer % mensen dat geen toegang heeft tot water' (= ontwikkelingsnorm).
- Statistische normen worden vaak gebruikt omdat andere normen niet voorhanden zijn. Voor Kwetsbaar Brabant zijn vooral statistische normen gebruikt (landelijke of Brabantse gemiddelde).

Los van de keuze voor een bepaalde norm, is het vooral belangrijk om voor iedere wijk/gemeente met éénzelfde meetlat te werken zoals in dit project gedaan is. Op deze manier kunnen gemeenten en wijken onderling vergeleken worden en is het mogelijk de meest kwetsbare wijken te benoemen.

Werkwijze - domeinscore

Op basis van de resultaten van de verschillende indicatoren binnen een domein is een domeinscore berekend. Hiervoor zijn de indicatoren geïndexeerd via de aan de indicatoren gestelde normen, die statistisch bepaald zijn aan de hand van de resultaten (gemiddelde, spreiding). Vervolgens zijn per domein de betreffende indexscores van de indicatoren opgeteld tot een domeinscore. Een domeinscore is een maat voor het risico op kwetsbaarheid in een wijk voor een specifiek domein. Een domeinscore bestaat uit een zestal categorieën, variërend van minst kwetsbaar (laag risico op kwetsbaarheid) tot meest kwetsbaar (hoog risico op kwetsbaarheid). De indeling van deze categorieën heeft plaatsgevonden aan de hand van de normaalverdeling van de ranking van de domeinscores. Een afwijking van minimaal twee standaard deviaties (SD) onder het gemiddelde is hierbij gedefinieerd als 'zeer kwetsbaar'. Het betreft hier circa 2,5% van de wijken. Een afwijking van één tot twee SD onder het gemiddelde is 'kwetsbaar'. Dit betreft circa 13,5% van de wijken.

Weging - de maat van kwetsbaarheid als totaalconstruct

Naast de afzonderlijke domeinscores is het totaalbeeld van kwetsbaarheid van belang. Er is overwogen om een 'samengestelde score kwetsbaarheid' te berekenen op basis van de verschillende domeinscores. Hiervoor zouden de domeinscores gewogen kunnen worden ten opzichte van elkaar. Er is echter onvoldoende theoretische basis om een onderbouwde keuze te maken voor een dergelijke weging. Daarnaast is overwogen om slechts de domeinen uit het SCP-onderzoek (Jehoel-Gijsbers, 2004) te selecteren, maar dit gaat voorbij aan het onderliggend denkmodel en de theorie over zelfredzaamheid op basis waarvan gezamenlijk is gekozen voor de huidige domeinen en indicatoren.

Vanuit de theorie is het te verwachten dat het risico op kwetsbaarheid in een wijk toeneemt naarmate de wijk op meer domeinen 'kwetsbaar' scoort. Voor het totaalbeeld kwetsbaarheid is daarom gebruik gemaakt van het aantal risicodomeinen in een wijk, waarbij alle domeinen even zwaar meewegen. Er is sprake van een risicodomein als de wijk op het betreffende domein in een van de twee hoogst kwetsbare categorieën valt (op de domeinkaarten zijn dit de oranje- en roodgekleurde wijken). Hoe hoger het aantal risicodomeinen van een wijk, hoe hoger het totaalbeeld kwetsbaarheid. Het totaalbeeld kwetsbaarheid bestaat dus uit acht categorieën, variërend van geen risicodomein tot zeven risicodomeinen.

4.2 Verdiepende analyses Kwetsbaar Brabant

Kwetsbaar Brabant in relatie met andere monitors

Om de resultaten van Kwetsbaar Brabant te kunnen staven, is gekeken in hoeverre deze overeenkomen met de resultaten van andere monitors op het gebied van uitsluiting, deprivatie en/of leefbaarheid. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende monitors:

- Stapelingsmonitor KING (Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten, onderdeel van VNG); gebruik van regelingen en voorzieningen in het sociaal domein als indicatie voor veelzijdige problematiek;

- Leefbaarometer (monitor van MinBZK); de totaalscore als maat voor leefbaarheid in wijken en buurten in Nederland;
- Monitor Sociale Veerkracht (PON/Telos); Multiple Deprivation Index(MDI als maat voor materiële en sociale achterstand).

Achtergrondkenmerken kwetsbaarheid

Enkele achtergrondkenmerken zijn nader bekeken in relatie tot kwetsbaarheid op wijkniveau: opleidingsniveau, etniciteit, burgerlijke staat, bevolkingsdichtheid, aantal inwoners, leeftijd en geslacht.

Aanvullende clusteranalyse

Er is een clusteranalyse uitgevoerd om na te gaan of er groepen van wijken zijn met vergelijkbare scores op domeinen van kwetsbaarheid op basis waarvan een typologie van wijken kan worden onderscheiden.

4.3 Visualisatie: kwetsbaarheid in beeld gebracht

Hoe ziet kwetsbaarheid in Brabant er uit? Welke wijken in Brabant zijn het meest kwetsbaar? Op welke domeinen zijn deze wijken kwetsbaar? Voor visualisatie van de resultaten van Kwetsbaar Brabant is gebruik gemaakt van geografische kaarten. Het betreft hier provinciale kaarten en gemeentekaarten op wijkniveau.

De kaarten zijn te raadplegen op www.kwetsbaarbrabant.nl

Bij de visualisatie is rekening gehouden met onderstaande aspecten:

- De website is voor iedereen toegankelijk en eenvoudig te raadplegen.
- De geografische kaarten zijn voorzien van legenda's en een heldere toelichting, en kunnen los van deze publicatie geraadpleegd worden.

De wens bestaat om voor de visualisatie gebruik te maken van een dashboard voor heel Brabant, waarin ook kwetsbaarheid is opgenomen. Omdat dit op korte termijn niet haalbaar was, is gekozen voor de website www.kwetsbaarbrabant.nl. De voorbereidingen voor een dashboard zijn inmiddels in gang gezet.

5 Hoe ziet kwetsbaarheid in Brabant eruit?

In deze publicatie zijn negen geografische kaarten van Brabant opgenomen, voorzien van een reflectie op de resultaten. Het betreft een overzichtskaart van Brabant die de gemeentegrenzen toont, zeven provinciale kaarten van de afzonderlijke domeinen op wijkniveau en een provinciale kaart met het totaalbeeld kwetsbaarheid op wijkniveau. Daarnaast zijn voor alle gemeenten in Brabant kaarten per gemeente op wijkniveau beschikbaar: zeven gemeentekaarten van de afzonderlijke domeinen en één gemeentekaart van het totaalbeeld kwetsbaarheid. Alle kaarten zijn te raadplegen op www.kwetsbaarbrabant.nl

De kaarten hebben vooral een signaalfunctie: 'waar zit de grootste kwetsbaarheid in Brabant?', 'welke wijken in mijn gemeente zijn het meest kwetsbaar?'. Bovendien maken de kaarten het mogelijk om gemeenten en wijken onderling te vergelijken. Aan de hand van de domeinkaarten kan vervolgens op wijkniveau verdere verdieping plaatsvinden door met betrokkenen na te gaan wat er mogelijk aan deze kwetsbaarheid ten grondslag ligt. Ter illustratie van een dergelijke verdieping zijn in de toelichting bij de kaarten enkele leesvoorbeelden gegeven.

Volgens de wijkindeling van het CBS (2015) kent de provincie Noord-Brabant 66 gemeenten en 404 wijken. Wijken die niet voldoen aan het minimum aantal respondenten, zijn 'blanco' op de kaart. Het gaat hier om wijken met te weinig inwoners (bijvoorbeeld bedrijventerreinen) en wijken met minder dan 50 respondenten op de GGD Gezondheidsenquête (vooral als gevolg van de herindeling naar wijkniveau). In totaal is kwetsbaarheid voor 376 wijken in beeld gebracht. In minder verstedelijkte gebieden kan een wijk staan voor een (dorps)kern. Echter, in deze rapportage wordt ook dan de term 'wijk' gebruikt.

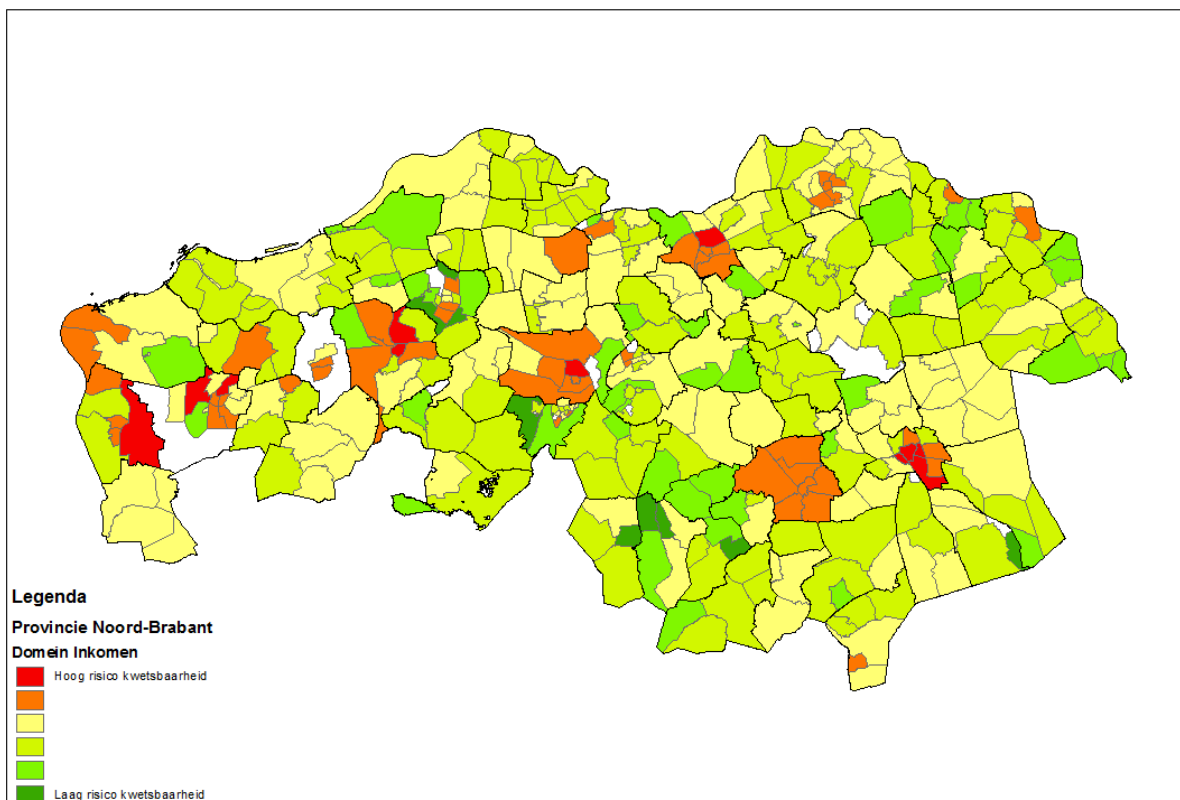
Op onderstaande kaart van Brabant zijn de gemeentegrenzen aangegeven. Dit helpt bij het lezen van de geografische kaarten met de afzonderlijke domeinen en het totaalbeeld kwetsbaarheid, waarin gemeente- en wijknamen niet worden getoond omwille van de leesbaarheid.

Kwetsbaar Brabant - domein inkomen

Bij het domein inkomen gaat het om de volgende indicatoren: het hebben van schulden, het ontvangen van een bijstandsuitkering en moeite hebben met rondkomen.

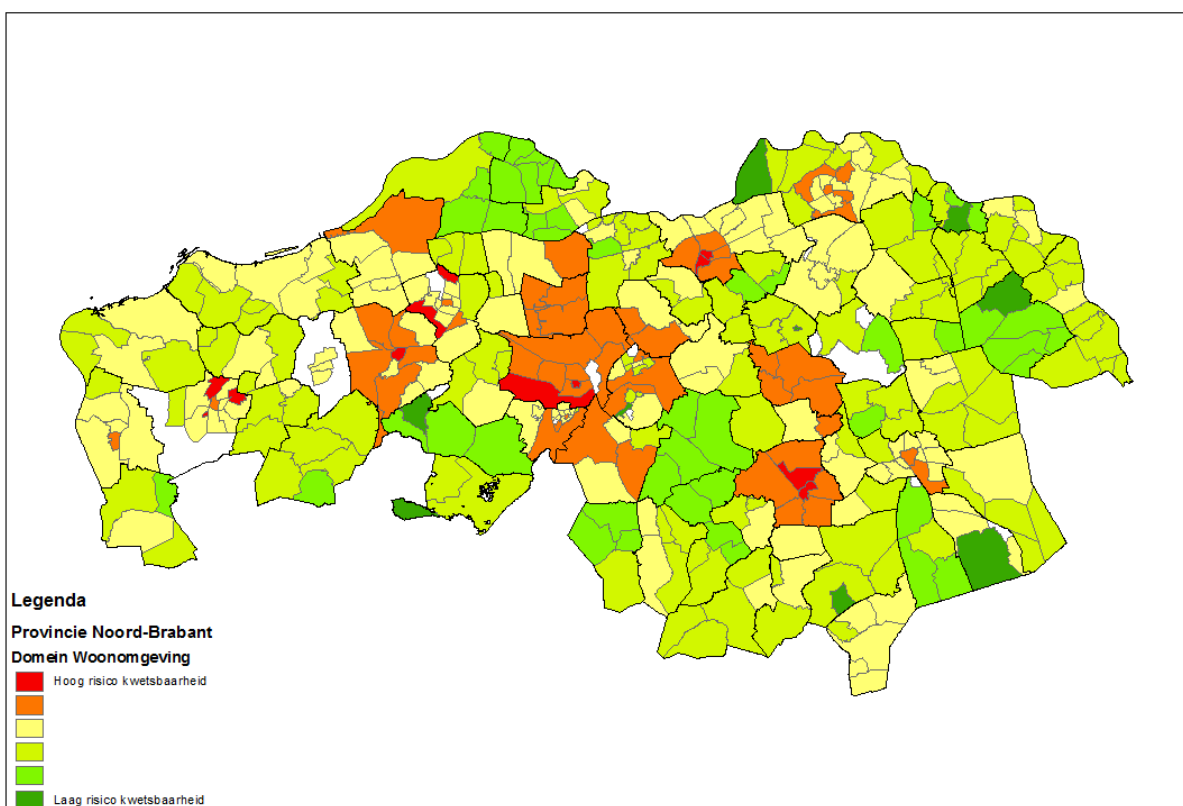
Elf wijken, verspreid over zes gemeenten, hebben een hoog risico op kwetsbaarheid op het domein inkomen. Deze wijken liggen in drie grote gemeenten (meer dan 100.000 inwoners; Breda, 's-Hertogenbosch en Tilburg) en drie middelgrote gemeenten (inwonersaantal tussen 50.000 en 100.000; Bergen op Zoom, Helmond en Roosendaal). De wijken met een iets minder hoog risico op kwetsbaarheid op dit domein bevinden zich in zowel (middel)grote als kleine gemeenten, verspreid over de provincie. In de meeste gemeenten verschillen de wijken onderling als het gaat om het risico op kwetsbaarheid op het domein inkomen. Opvallend is dat de gemeente Eindhoven homogeen scoort; in alle wijken is het risico op kwetsbaarheid op dit domein redelijk hoog.

Kwetsbaar Brabant - domein woonomgeving

Bij het domein woonomgeving gaat het om de indicatoren verhuiscapaciteit en vandalisme.

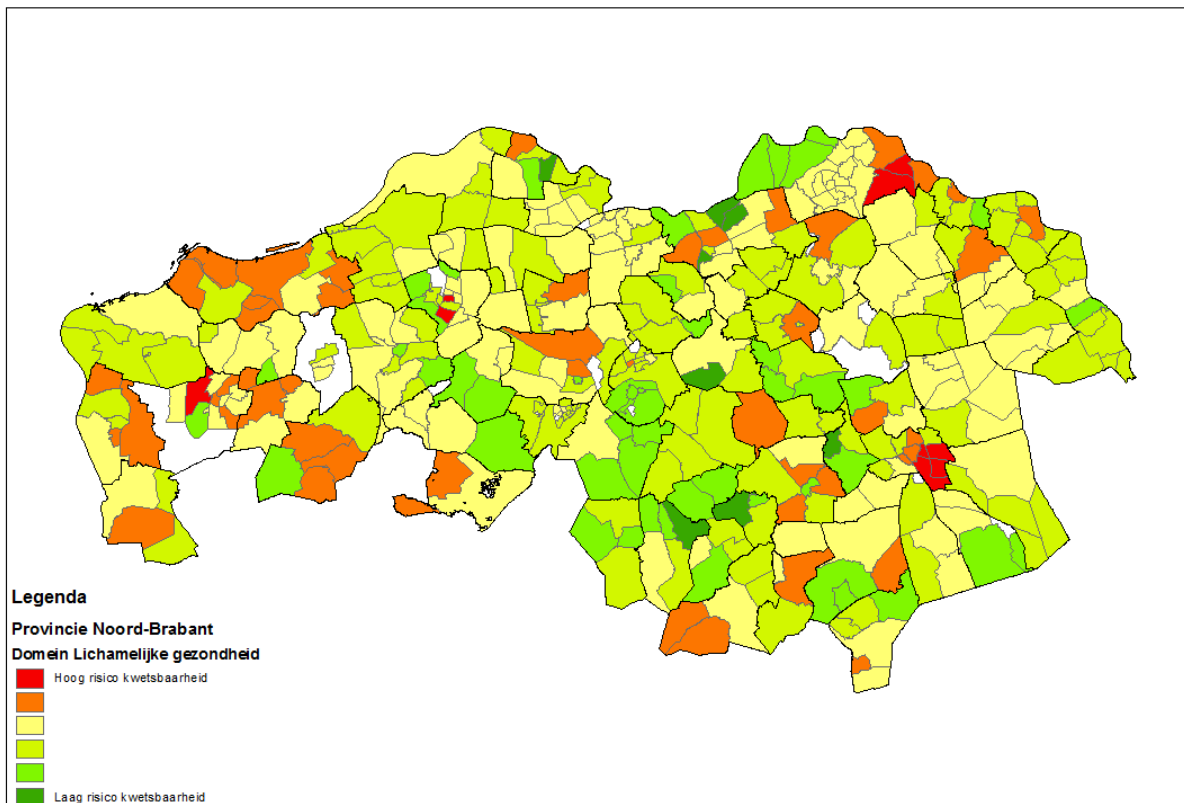
Negen wijken, verspreid over zes gemeenten, hebben een hoog risico op kwetsbaarheid op het domein woonomgeving (Breda, Eindhoven, 's-Hertogenbosch, Oosterhout, Roosendaal en Tilburg). Verder is op onderstaande kaart te zien dat kwetsbaarheid op dit domein (met de kleuren oranje en rood) geconcentreerd is in het hart van Brabant, met daarnaast enkele wijken in West- en Zuidoost-Brabant. Niet alleen in een grote gemeente als Tilburg zijn alle wijken kwetsbaar op het domein woonomgeving, ook kleinere gemeenten als Loon op Zand en Sint-Oedenrode (nu onderdeel van Meierijstad) kleuren homogeen oranje op dit domein. Wijken met een laag risico op het domein woonomgeving komen in alle delen van Brabant voor.

Kwetsbaar Brabant - domein lichamelijk gezondheid

Bij het domein lichamelijke gezondheid gaat het om de volgende indicatoren: lichamelijke beperkingen, een slecht ervaren gezondheid en chronische ziekten.

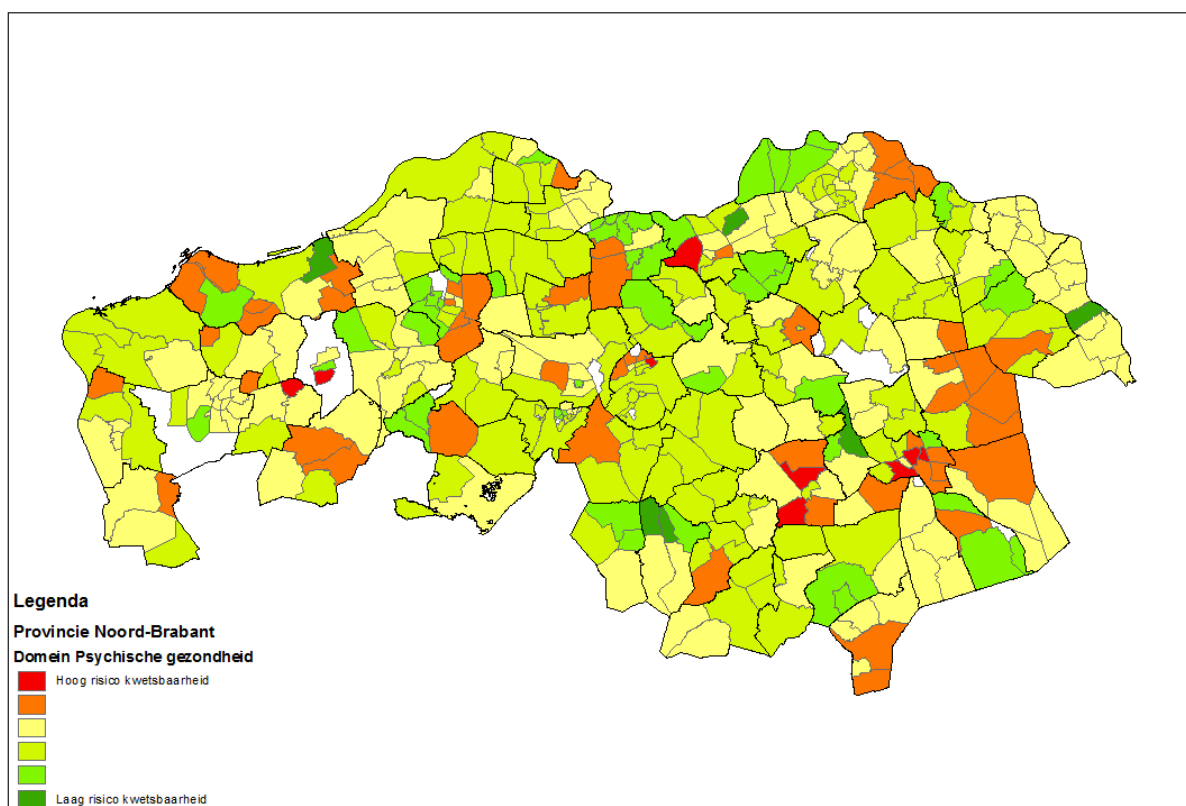
Onderstaande kaart laat zien dat zowel wijken met een hoog risico als wijken met een laag risico op kwetsbaarheid op het domein lichamelijke gezondheid verspreid zijn over de hele provincie. In de gemeenten Helmond, Oosterhout, Oss en Roosendaal zijn op wijkniveau grote verschillen in het risico op kwetsbaarheid op dit domein. Binnen een gemeente kan kwetsbaarheid op het domein lichamelijke gezondheid dus sterk variëren tussen wijken.

Kwetsbaar Brabant - domein psychische gezondheid

Bij het domein psychische gezondheid gaat het om de indicatoren psychische problemen, zelfmoordgedachten en weinig regie over eigen leven.

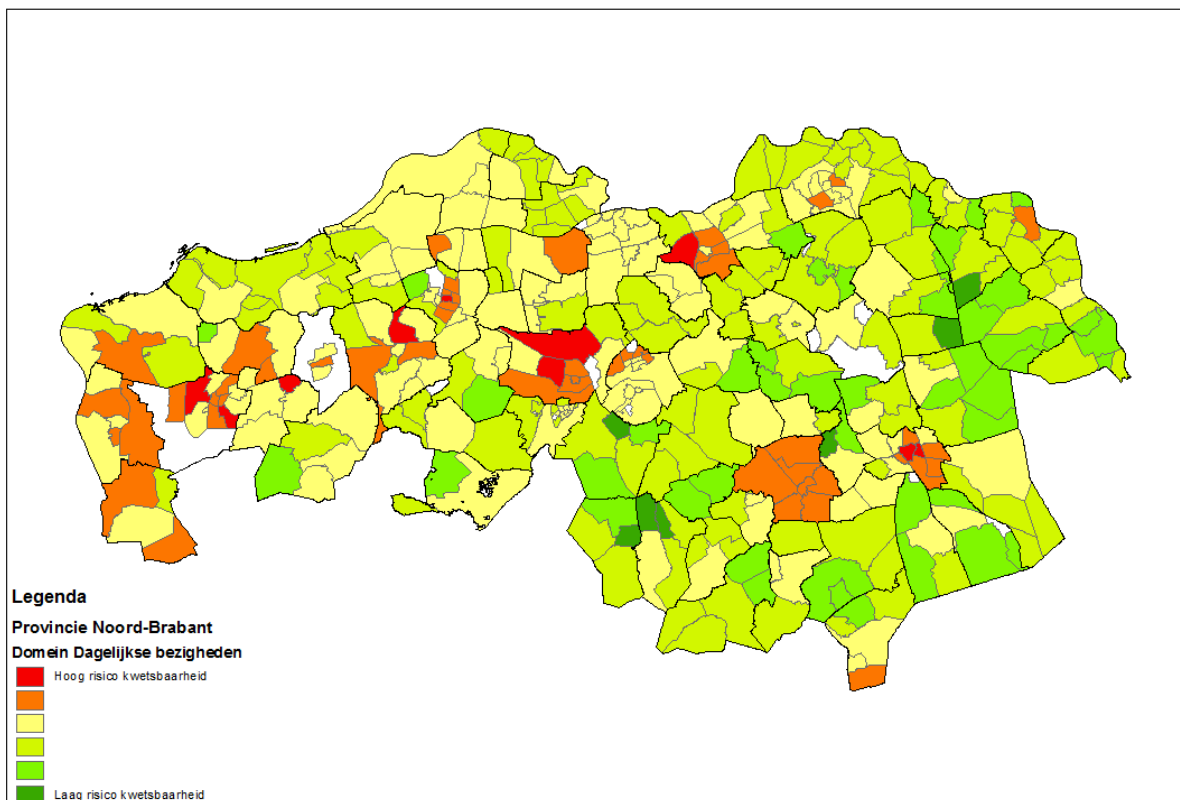
De meest kwetsbare wijken op het domein psychische gezondheid (op onderstaand kaartje oranje en rood) zijn verspreid over heel Brabant. Tien wijken, verspreid over zes gemeenten (Eindhoven, Etten-Leur, Helmond, 's-Hertogenbosch, Oisterwijk en Rucphen), hebben op dit domein een hoog risico op kwetsbaarheid. In de gemeenten Etten-Leur en Oisterwijk is sprake van een groot contrast tussen de wijken; variërend van een vrij laag tot een hoog risico op kwetsbaarheid op het domein psychische gezondheid. Dit kan aanleiding zijn voor een beleidsdialoog, waarin mede aan de hand van de onderliggende indicatoren met betrokkenen in de wijk besproken wordt hoe maatschappelijke uitval op dit domein te voorkomen is, met inzet van sociale veerkracht.

Kwetsbaar Brabant - domein dagelijkse bezigheden

Bij het domein dagelijkse bezigheden gaat het om de volgende indicatoren: het niet hebben van vrijwilligerswerk, het niet hebben van een betaalde baan en geen lid zijn van een vereniging.

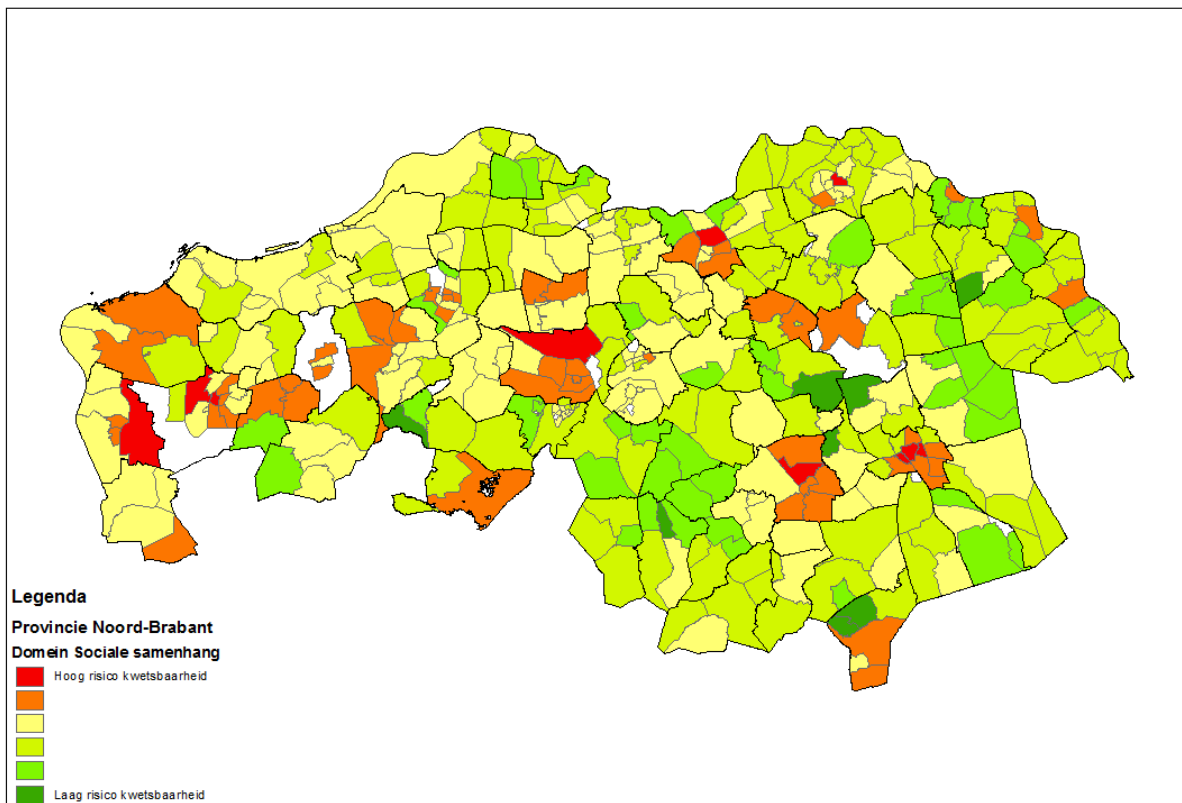
De wijken met een hoog risico op kwetsbaarheid op het domein dagelijkse bezigheden zijn geconcentreerd in drie grote gemeenten, drie middelgrote gemeenten en één kleine gemeente, verspreid over Brabant. De wijken met een laag risico op kwetsbaarheid op dit domein liggen vooral in Oost- en Zuidoost-Brabant. Op onderstaande kaart is te zien dat ook kwetsbaarheid op het domein dagelijkse bezigheden binnen een gemeente sterk uiteen kan lopen, zoals in de gemeenten Waalwijk en Halderberge.

Kwetsbaar Brabant - domein sociale samenhang

Bij het domein sociale samenhang gaat het om de indicatoren ernstige eenzaamheid, gebrek aan steun uit de omgeving, ontevredenheid over betrokkenheid van de buurt en echtscheidingen.

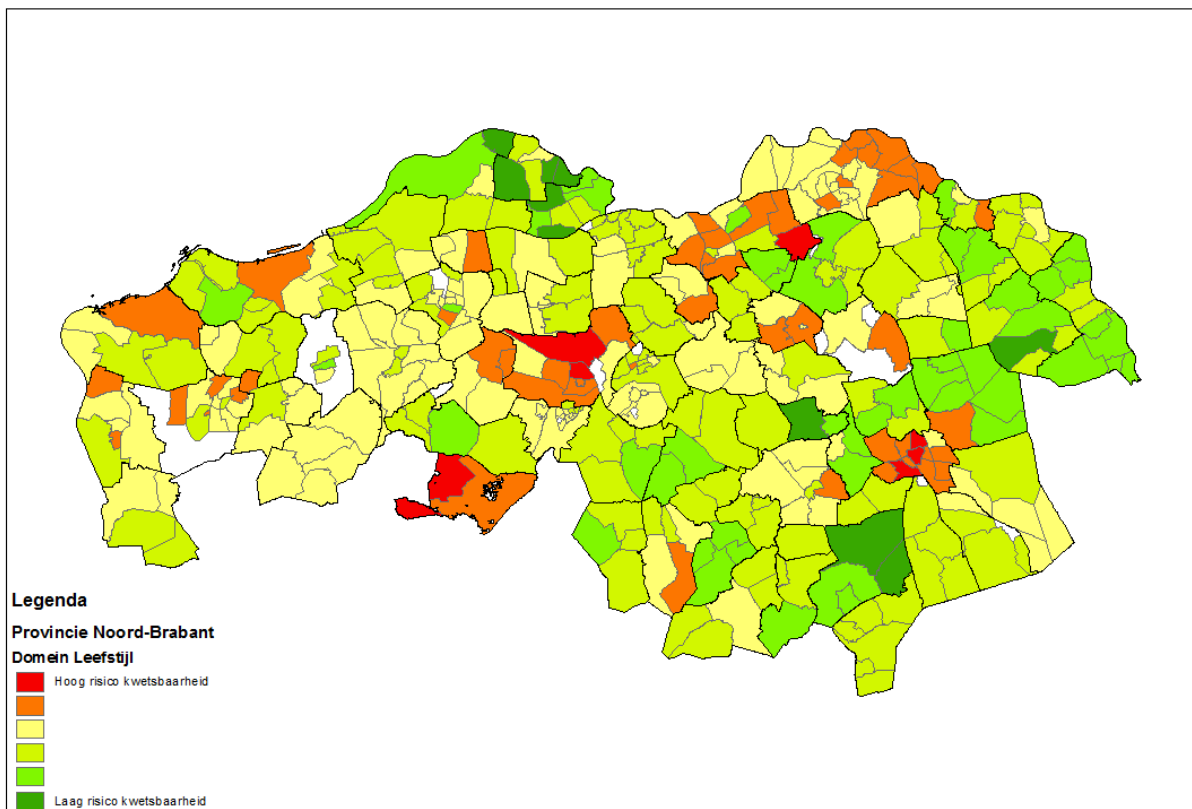
Onderstaand kaartje laat zien dat de meest kwetsbare wijken op het domein sociale samenhang zich bevinden in grote, middelgrote en kleine gemeenten, verspreid over heel Brabant. Een laag risico op kwetsbaarheid komt vooral voor in Zuidoost Brabant. Niet alleen verstedelijkte gebieden kennen grote verschillen in kwetsbaarheid op het domein sociale samenhang. Ook in minder verstedelijkte gemeenten als Cranendonck, Cuijk en Grave scoren wijken zeer uiteenlopend op dit domein. Dit kan aanleiding zijn om in gesprek te gaan over verschillen tussen wijken en hoe via gerichte inzet van hulpbronnen in bepaalde wijken de sociale samenhang versterkt kan worden.

Kwetsbaar Brabant - domein leefstijl

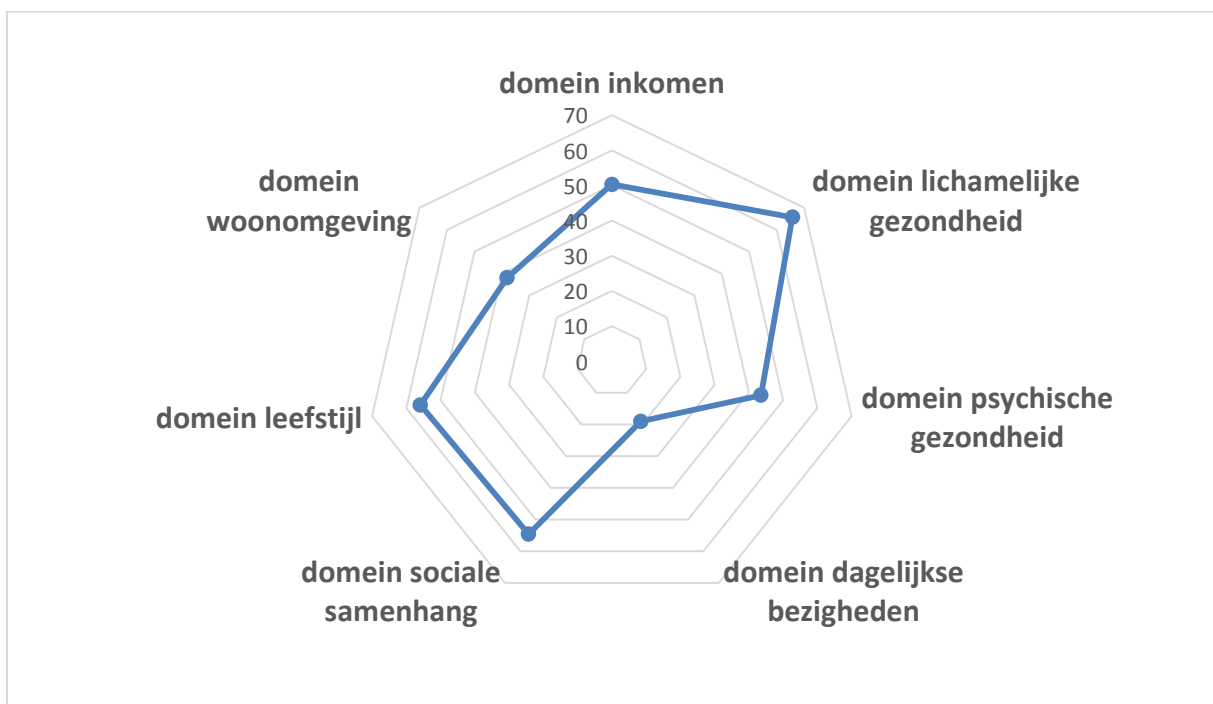
Bij het domein leefstijl gaat het om de indicatoren hulpvragers verslavingszorg, zwaar alcoholgebruik en ernstig overgewicht.

Acht wijken, verspreid over de gemeenten Baarle-Nassau, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg, hebben een hoog risico op kwetsbaarheid op het domein leefstijl. Opvallend hierbij is Baarle-Nassau als kleine grensgemeente met een hoog risico op dit domein van kwetsbaarheid. De minst kwetsbare wijken op het domein leefstijl bevinden zich in minder verstedelijkte gebieden, vooral in Zuidoost-Brabant en het land van Heusden en Altena.

Ter illustratie van de verschillende domeinscores zijn in onderstaande figuur de scores van de zeven domeinen van een wijk als voorbeeld weergegeven in een 'spiderplot'. Op deze manier is het mogelijk de domeinscores van een wijk naast elkaar te leggen en onderling te vergelijken. Een hoge domeinscore betekent een hoog risico op kwetsbaarheid op het betreffende domein en wordt weergegeven als een punt aan de buitenkant van het web. Hoe dichterbij het middelpunt, hoe lager de domeinscore en dus hoe lager het risico op kwetsbaarheid op het betreffende domein.

De wijk in dit voorbeeld scoort het hoogst op het domein lichamelijke gezondheid en is op dit domein dus het meest kwetsbaar. De score van het domein dagelijkse bezigheden ligt het dichtst bij het middelpunt; op dit domein is deze wijk het minst kwetsbaar. De dataset met de gegevens van de wijken, ontwikkeld in Kwetsbaar Brabant, kan dergelijke plots leveren voor het verdiepend gesprek met de betrokkenen in een wijk.

Figuur 2. Spiderplot met domeinscores van een wijk.

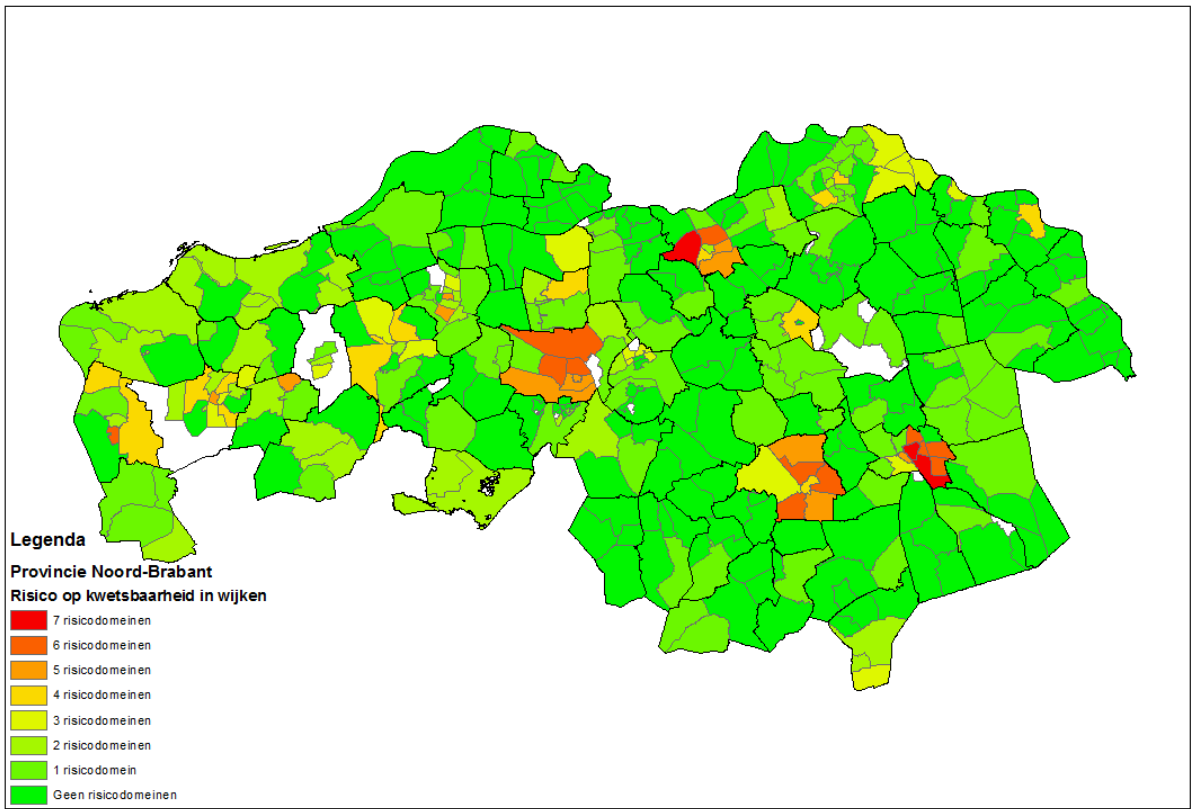
Totaalbeeld kwetsbaarheid Brabant

Op onderstaande kaart is te zien op hoeveel domeinen een wijk 'kwetsbaar' scoort. Dit is weergegeven als het aantal risicodomeinen per wijk. Er is sprake van een risicodomein als de wijk op het betreffende domein in een van de twee hoogst kwetsbare categorieën valt (op de domeinkaarten zijn dit de oranje- en roodgekleurde wijken). In totaal zijn 376 wijken in kaart gebracht. Ruim de helft van de wijken, verspreid over heel Brabant, is op geen enkel domein kwetsbaar. Echter, 15 wijken (4%), geconcentreerd in vijf gemeenten (Bergen op Zoom, Eindhoven, Helmond, 's Hertogenbosch en Tilburg) zijn kwetsbaar op tenminste zes domeinen.

Vooraf in (middel)grote gemeenten kan het aantal risicodomeinen per wijk sterk uiteenlopen, maar ook in kleine gemeenten is dat soms het geval. Een voorbeeld hiervan is de gemeente Rucphen, waar het aantal risicodomeinen per wijk varieert van geen tot vijf. De gemeente Waalwijk kent één wijk met drie risicodomeinen, de overige wijken van Waalwijk bevatten geen risicodomeinen. Op basis van de domeinkaarten wordt duidelijk dat het in de betreffende wijk gaat om kwetsbaarheid op de domeinen dagelijkse bezigheden, inkomen en woonomgeving. Dit kan aanleiding zijn voor een vervolgesprek over verdere duiding en de mogelijkheden om juist in deze wijk aan de slag te gaan om maatschappelijke uitval te voorkomen.

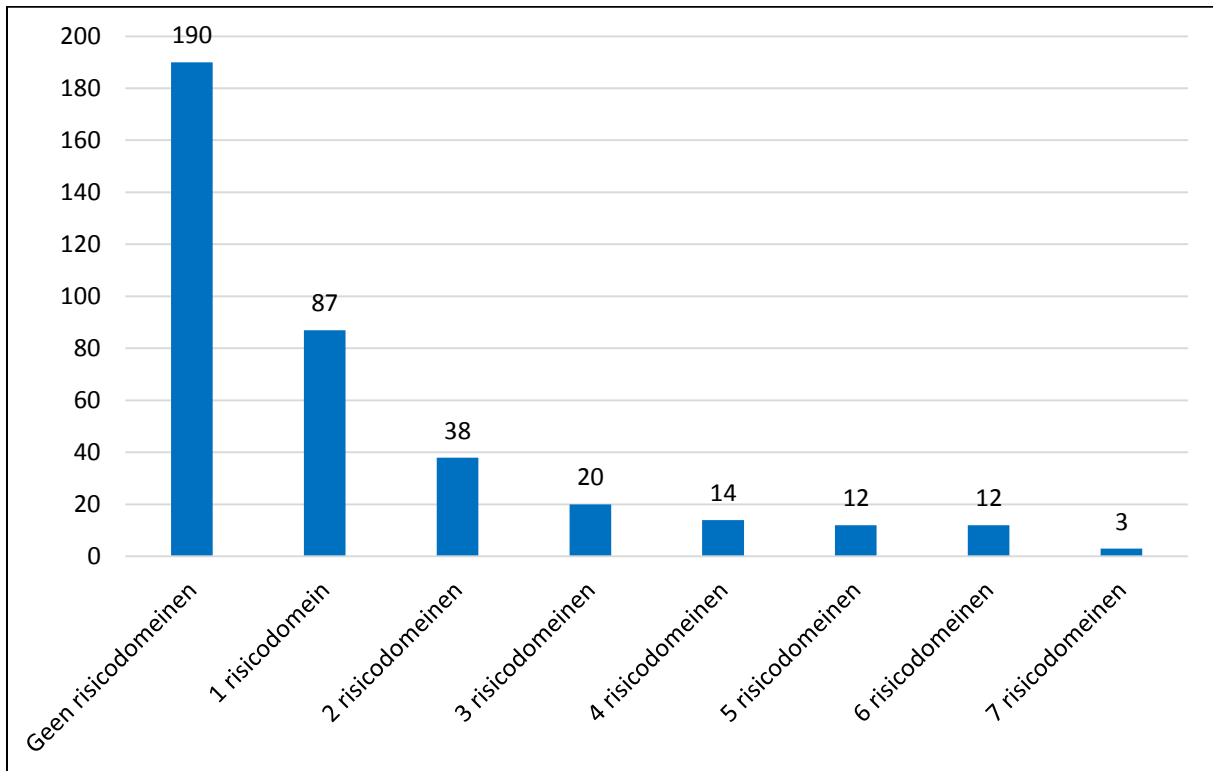
Binnen gemeenten kunnen wijken met een vergelijkbaar aantal risicodomeinen verschillen in de domeinen waarop ze kwetsbaar zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de gemeente Baarle-Nassau: twee wijken zijn kwetsbaar op de domeinen leefstijl en lichamelijke gezondheid, één wijk is kwetsbaar op de domeinen leefstijl en sociale samenhang.

Zoals in de inleiding geschetst, kan kwetsbaarheid verschillende uitingsvormen hebben. Het materiaal van Kwetsbaar Brabant nodigt uit tot een gesprek over die uitingsvormen en hoe sociale veerkracht te benutten voor oplossingsrichtingen en verbeteringen. De voorgaande voorbeelden geven dit aan.

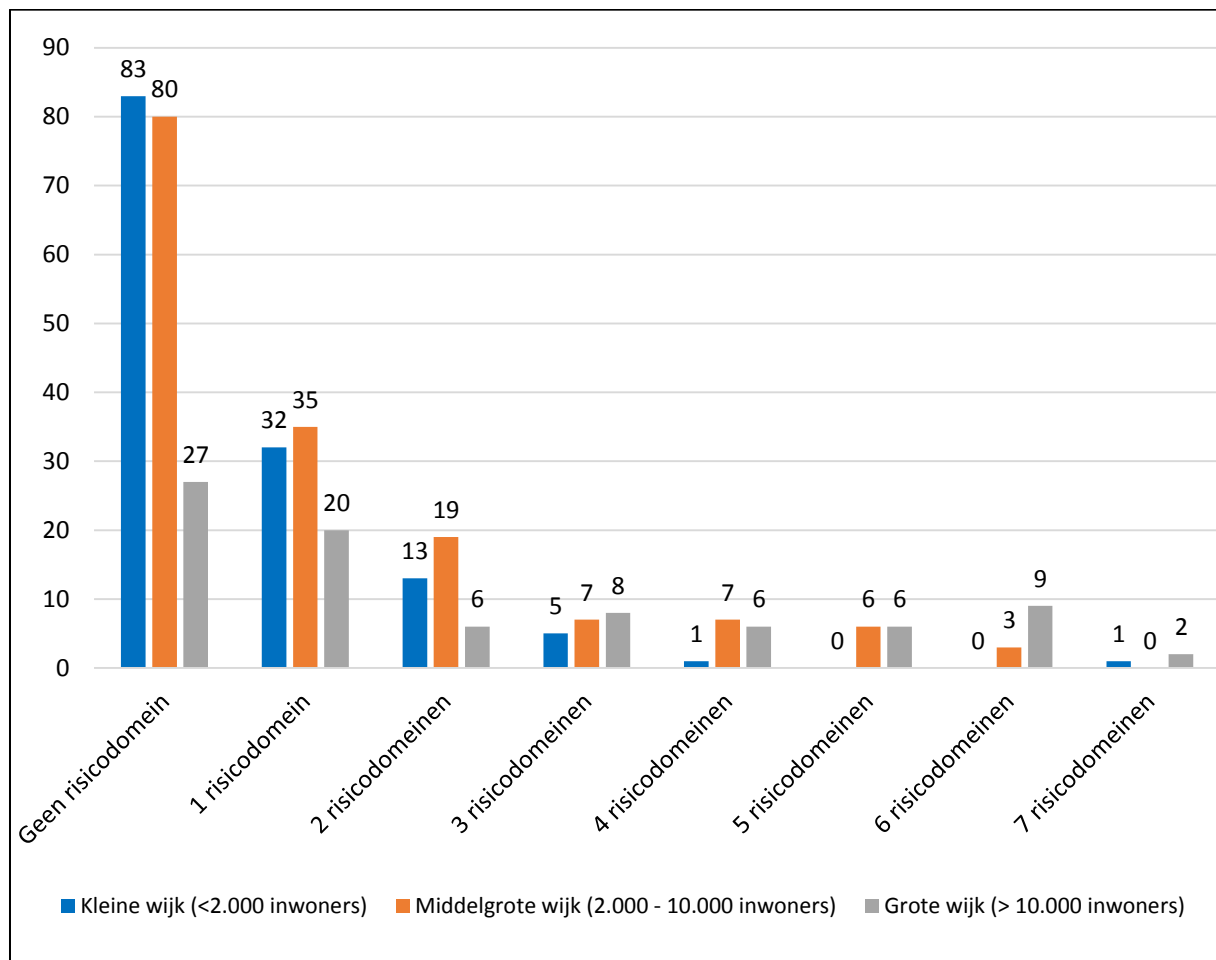
In figuur 3 is de verdeling weergegeven van het aantal risicodomeinen per wijk. In Brabant zijn 190 wijken op geen enkel domein kwetsbaar, drie wijken zijn kwetsbaar op zeven domeinen.

Figuur 3. Kwetsbaar Brabant - aantal risicodomeinen per wijk

Wanneer bij de verdeling van het aantal risicodomeinen per wijk onderscheid wordt gemaakt in wijk grootte (absoluut aantal inwoners), dan blijkt dat grote wijken (> 10.000 inwoners) relatief vaker meer risicodomeinen bevatten dan middelgrote en kleine wijken (zie figuur 4).

Figuur 4. Kwetsbaar Brabant - aantal risicodomeinen per wijk naar wijk grootte

Relatie met andere monitors

Om de bevindingen van Kwetsbaar Brabant te kunnen staven, is gekeken in hoeverre deze overeenkomen met de resultaten van andere monitors op het gebied van uitsluiting, deprivatie en/of leefbaarheid. Uit deze vergelijking blijkt het volgende:

- De totaalscore Kwetsbaarheid heeft een zwakke positieve correlatie (0,36) met Stapelingsmonitor KING. Deze positieve correlatie is in overeenstemming met de hypothese dat meer gebruik van regelingen in het sociaal domein samengaat met een hogere kwetsbaarheid.
- De totaalscore Kwetsbaarheid heeft een matige negatieve correlatie (-0,63) met de Leefbaarometer. Deze negatieve correlatie is in overeenstemming met de hypothese dat een betere leefbaarheid samengaat met lagere kwetsbaarheid.
- De totaalscore Kwetsbaarheid heeft een sterke positieve correlatie met de MDI (0,79). Kwetsbaar Brabant is een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht door aanvulling met indicatoren van persoonlijke hulpbronnen en gezondheid en versterking op het lagere schaalniveau van de wijk. Zoals verwacht wordt inderdaad een positieve correlatie gevonden tussen beide schalen.

Kwetsbaarheid in relatie tot achtergrondkenmerken

Enkele achtergrondkenmerken zijn door middel van multivariate regressieanalyse nader bekeken in relatie tot kwetsbaarheid. De resultaten hiervan zijn als volgt:

- Hoe hoger het percentage hoog opgeleiden in een wijk, hoe lager het risico op kwetsbaarheid;
- hoe hoger het percentage niet-westerse migranten in een wijk, hoe hoger het risico op kwetsbaarheid;
- hoe hoger de bevolkingsdichtheid van een wijk, hoe hoger het risico op kwetsbaarheid;
- hoe hoger het aantal inwoners in een wijk, hoe hoger het risico op kwetsbaarheid.

Ongeveer 60% van de variantie op het totaalbeeld Kwetsbaarheid wordt bepaald door de variabelen opleiding (hoog opgeleiden), etniciteit (niet-westerse migranten), bevolkingsdichtheid en aantal inwoners. Leeftijd, geslacht en burgerlijke staat hebben geen significante invloed op kwetsbaarheid.

Resultaten clusteranalyse

Er is een exploratieve clusteranalyse uitgevoerd om na te gaan of er groepen van wijken zijn met vergelijkbare scores op domeinen van kwetsbaarheid op basis waarvan een typologie van wijken kan worden onderscheiden. Op basis hiervan kunnen twee duidelijke clusters worden onderscheiden en twee 'restclusters'.

Cluster 1 bestaat uit vier centrumwijken in de vier grote gemeenten in Brabant:

- Breda Centrum
- Eindhoven Stadsdeel Centrum
- Den Bosch Binnenstad
- Tilburg Centrum

Dit is het meest duidelijke cluster. Deze vier wijken lijken het sterkst op elkaar op basis van de kwetsbaarheidsindicatoren. In deze wijken zijn de scores van de domeinen inkomen,

dagelijkse bezigheden en sociale samenhang beduidend hoger dan gemiddeld (hoog risico op kwetsbaarheid). De scores van de domeinen lichamelijke gezondheid en psychische gezondheid zijn lager dan gemiddeld (laag risico op kwetsbaarheid). Kwetsbaarheid lijkt in dit cluster minder tot uiting te komen in aspecten van gezondheid. 'Sociale- en omgevingsfactoren' spelen hier wel een grote rol.

Cluster 2 bestaat uit 25 wijken in de vier grote gemeenten en in vijf middelgrote gemeenten in Brabant:

- Bergen op Zoom; de wijken Oost en Oude stad e.o.
- Breda; de wijk Noord
- Den Bosch; de wijken Noord, Graafsepoort, Zuid-Oost en West
- Eindhoven; de wijken Tongelre, Gestel en Woensel-Zuid
- Helmond; de wijken Rijnberg, West, Oost, en Brouwhuis
- Oosterhout; de wijk Oosterheide
- Oss; de wijken Ruwaard en Schadewijk
- Roosendaal; de wijken West, Noord, Langdonk en Centrum
- Tilburg; de wijken Noord, Oud-Noord, Zuid en West

Cluster 2 is een statistisch minder sterk cluster dan cluster 1 maar de wijken in dit cluster hebben overeenkomstige kenmerken waarmee ze zich onderscheiden van de andere wijken. De scores van alle domeinen zijn in deze wijken hoger dan gemiddeld. Kwetsbaarheid lijkt in dit cluster over de hele linie een grote rol te spelen.

Cluster 3 bestaat uit één wijk: Oosterhout Buitengebied met een relatief lage kwetsbaarheid. Deze wijk is 'typisch' anders dan alle andere wijken. Oosterhout Buitengebied scoort bovengemiddeld op kwetsbaarheid op het domein woonomgeving. De scores van de overige domeinen zijn lager dan gemiddeld. Vooral de extreem lage score van het domein inkomen is opvallend. Het gaat hier om een gebied met veel recreatie.

Cluster 4 bevat de overige 346 wijken. Deze grote groep kenmerkt zich door veel variatie in kwetsbaarheidsindicatoren, op basis waarvan geen duidelijke typering mogelijk is.

6 Hoe verder?

De opbrengst in producten

In het project Kwetsbaar Brabant is de focus gelegd op mensen die als gevolg van meerdere, elkaar beïnvloedende risicofactoren maatschappelijk dreigen uit te vallen én op het voorstadium van de daadwerkelijke uitval. Veel bestaande definities over kwetsbaarheid bleken afhankelijk van context en doelgroep. Eén van de resultaten van dit project is een algemene definitie van kwetsbaarheid die voor verschillende leeftijdsgroepen en in verschillende situaties toegepast kan worden. Daarnaast is een conceptueel model ontwikkeld waarin kwetsbaarheid wordt bepaald door zeven domeinen. Op basis van dit model is een indicatorenset opgeleverd waarmee kwetsbaarheid in Brabant op wijkniveau in kaart is gebracht. Door het toepassen van één model van kwetsbaarheid voor iedere gemeente/wijk, kunnen gemeenten en wijken onderling vergeleken worden en is het mogelijk wijken te differentiëren. Hiermee kunnen mogelijke risico's op kwetsbaarheid in Brabant beter worden gelokaliseerd. Deze exercitie is bijzonder als het gaat om het in beeld brengen van kwetsbaarheid op wijkniveau voor de hele provincie. Door middel van geografische kaarten zijn op wijkniveau de zeven domeinen en het totaalbeeld van kwetsbaarheid in kaart gebracht voor in totaal 376 wijken van de 66 Brabantse gemeenten.

Kwetsbaar Brabant is een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht vanwege de focus op kwetsbaarheid en kwetsbare mensen, meer aandacht voor persoonlijke hulpbronnen en een lager schaalniveau. Daarnaast is in Kwetsbaar Brabant extra accent gelegd op lichamelijke- en psychische gezondheid en is gebruik gemaakt van aanvullende databronnen over gezondheid. Op basis van de resultaten kan gesteld worden dat de beoogde verdieping is gerealiseerd. In dit project zijn de persoonlijke hulpbronnen (waaronder lichamelijke- en psychische gezondheid) meegenomen en zijn de resultaten voor de hele provincie op wijkniveau in beeld gebracht. Tevens is kwetsbaarheid en de monitoring daarvan nu verbonden aan de oplossingsrichtingen via sociale veerkracht. Vooral de afzonderlijke domeinscores bieden handvaten voor alle betrokkenen om in te zoomen op datgene wat een wijk kwetsbaar maakt. De kaarten zijn vooral bedoeld als signaleringsinstrument en nodigen uit tot een verdere verdieping en debat over werkingsmechanisme en handelingsperspectief.

Een vruchtbaar samenwerkingsproces

De totstandkoming van een definitie van kwetsbaarheid, een conceptueel model, een bijbehorende indicatorenset en een beeld van kwetsbaarheid in Brabant op wijkniveau is gerealiseerd dankzij een actieve betrokkenheid en input van de verschillende projectpartners en gemeenten. Hierbij is optimaal gebruik gemaakt van kennis en inzicht van de betrokkenen. Deze co-creatie is bepalend geweest voor de richting van het project en de resultaten hiervan.

Wat begin 2016 begon als een voorzichtige wederzijdse verkenning door Telos, het PON, de AWPB Brabant en de Brabantse GGD's, heeft anno augustus 2017 geleid tot een succesvolle afronding van fase 1 van Kwetsbaar Brabant en de oplevering van bijbehorende producten. Dit was mogelijk dankzij een vruchtbare samenwerking waarin ieders kennis en talenten

optimaal zijn benut. Deze samenwerking is door de projectpartners als goed ervaren; open, kritisch, en in wederzijds vertrouwen. Vanuit deze ervaring hebben de projectpartners de ambitie om de samenwerking in de toekomst voort te zetten. En samen met de gemeenten willen zij verder met het toepassen van de producten die in Kwetsbaar Brabant ontwikkeld zijn.

Kwetsbaarheid in Brabant in beeld gebracht

Door middel van geografische kaarten zijn op wijkniveau de zeven domeinen en het totaalbeeld van kwetsbaarheid in kaart gebracht voor alle Brabantse gemeenten. Deze kaarten laten zien dat het overall goed gaat, maar het gaat niet overal goed. Ruim de helft van de wijken, verspreid over heel Brabant, is op geen enkel domein kwetsbaar. Echter, 15 wijken, geconcentreerd in vijf gemeenten, zijn kwetsbaar op tenminste zes domeinen. Binnen gemeenten loopt het aantal risicodomeinen per wijk soms sterk uiteen. Soms hebben alle wijken in een gemeente een vergelijkbaar risico op kwetsbaarheid op een bepaald domein. Maar binnen een gemeente kunnen wijken ook erg verschillen in de soort domeinen waarop ze kwetsbaar zijn.

Met de geografische kaarten van Kwetsbaar Brabant kunnen gemeenten en wijken onderling vergeleken worden en kunnen gemeenten hun kwetsbare wijken identificeren. Vooral de afzonderlijke domeinscores bieden handvaten voor gemeenten om per wijk in te zoomen op datgene wat de wijk kwetsbaar maakt. Belangrijk hierbij is de dialoog met de betrokkenen in de gemeente: Wat zeggen de resultaten? In hoeverre zijn deze herkenbaar? De kaarten zijn vooral bedoeld als signaleringsinstrument en nodigen uit tot een verdere verdieping en het gesprek over hoe sociale veerkracht te benutten voor oplossingsrichtingen en verbeteringen.

Een blik op het vervolg

Met Kwetsbaar Brabant is een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht gerealiseerd. In fase 2 van het project kan, mits financiering voorhanden komt, de eerste versie van de 'foto' zoals in dit rapport gepresenteerd, worden doorontwikkeld op basis van verbeterpunten uit de eerste fase (bijvoorbeeld het gebruik van aanvullende databronnen en de visualisatie) en bevindingen naar aanleiding van verdieping en duiding van de resultaten. Ook vervolganalyses behoren tot de mogelijkheden. Eén van de suggesties hiervoor is vergelijking van de resultaten van Kwetsbaar Brabant met de resultaten van een model waarmee de zelfredzaamheid op individueel niveau voorspeld kan worden (Sergidou, 2017).

Daarnaast beogen de projectpartners in fase 2 de stap te maken van foto naar film door het proces naar kwetsbaarheid in meer detail in beeld te brengen en te verbinden aan oplossingen. Door middel van (focusgroep)interviews en beleidsdialogen in een beperkt aantal gebieden, met daarin handelingsperspectief, best practices en casuïstiekbeschrijvingen, kan verdere verdieping en duiding van de resultaten plaatsvinden. Dit zal leiden tot aangrijpingspunten om sociale veerkracht te versterken en maatschappelijke uitval te voorkomen.

Geraadpleegde bronnen

1. Bestuursakkoord 2015-2019 van de provincie Noord-Brabant
<http://www.brabant.nl/html/visual/index.html#>
2. Offerte Mensen in kwetsbare leefomstandigheden in Noord-Brabant. Van inzicht naar beleidsdialoog en verbetering van sociale veerkracht
3. Nichiata, L.Y.I., Bertolozzi, M.R. Takahasi, R.F., & Fraccolli, L.A. (2008). The use of the 'vulnerabiliteit' concept in the nursing area. *Rev Latino-am Enfermagem*, 16(5), 923-928
4. Travaglia, J. & Robertson, H. (2013). Why vulnerability matters more than risks
Powerpoint presentation. Australia; University of New South Wales
5. Winsemius, A. Tussen draaglast en draagkracht. Kwetsbare groepen in gemeentelijk Beleid. (2011). Utrecht: MOVISIE
6. <http://envirn.org/pg/pages/view/1345/risk-and-vulnerability>
7. <http://www.ifrc.org/en/what-we-do/disaster-management/about-disasters/what-is-a-disaster/what-is-vulnerability>
8. Wolf, J. (2015). Niemand tussen wal en schip. Referentiekader maatschappelijke zorg voor mensen in multiprobleemsituaties. Nijmegen: Academische werkplaats OGGZ
9. Campen, C. van. (2011). Kwetsbare ouderen. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
10. Romijn, G., Graaf, I., de., Jonge, M. de. (2010). Kwetsbare kinderen. Literatuurstudie over verhoogde risicogroepen onder kinderen van ouders met psychische en verslavingsproblemen. Utrecht: Trimbos Instituut
11. Mérelle, S., Overberg, R., & Lodder, H. (2012). Factsheet Monitor sociaal kwetsbare groepen, stand van zaken OGGZ regio Kennemerland 2011. Haarlem: GGD Kennemerland
12. Jehoel-Gijsbers, G. (2004). Sociale uitsluiting. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
13. Hoff, S., Vrooman, C. (2011). Dimensies van sociale uitsluiting. Naar een verbeterd meetinstrument. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
14. Lauriks, S., Buster, M.C.A., De Wit, M.A.S., van de Weerd, S., Tigchelaar, G., & Fassaert, T. (2013). Zelfredzaamheid-Matrix. Amsterdam: GGD Amsterdam
15. Brink, C. van den., Smulders, G., Wolf, J., Oers, H. van., & Goor, I. van de. (2015). Monitor Sociaal kwetsbare groepen, e-book. Tilburg: Tranzo, Tilburg University
16. Blanken, M., Dagevos, J., Smeets, R., Smulders, M., Vermeulen, P. & Vinckx, K. (2016). Sociale veerkracht in Brabant. Tilburg: Pon, Telos
17. Stapelingsmonitor. Gebruik van regelingen en voorzieningen op het gebied van sociale zekerheid, zorg en onderwijs per provincie, gemeentegrootteklasse, gemeente en wijk, 2012. Opdrachtgevers: Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING) en diverse gemeenten
<https://www.kinggemeenten.nl/secties/stapelingsmonitor/stapelingsmonitor>
18. Leefbarometer. Leefbaarheid in Nederlandse wijken en buurten gemeenten en vergeleken. Rapportage instrumentenontwikkeling (2008). In opdracht van RIGO research en Advies BV en Stichting Atlas voor gemeente
<http://www.rijksoverheid.nl/Leefbaarometerinstrumentenontwikkeling.nl>
19. Sergidou, E.K. (2017). Social Self-Sufficiency Predictive Model as Decision Support for Local Policy Makers. Eindhoven: Technische Universiteit Eindhoven

Bijlage 1. Leden stuurgroep en vertegenwoordigers betrokken gemeenten

Mariëlle Blanken	het PON, lid stuurgroep
Arjen van den Broek	gemeente Etten-Leur
Mariëlle Cloin	Tranzo, projectleider
John Dagevos	Telos, lid stuurgroep
Richard Dumont	provincie Noord-Brabant, opdrachtgever
Iris Dijksterhuis	gemeente Waalwijk
Ike Kroesbergen	GGD West-Brabant, projectleider
Gooitske Marsman	gemeente Helmond
Peter van Nierop	GGD Brabant Zuidoost, lid stuurgroep
Hans van Oers	Tranzo, lid stuurgroep
Astrid van Oosterhout	gemeente Oisterwijk
Wytske Teeuwen	gemeente Helmond
Wieteke de Vries	GGD Hart voor Brabant, lid stuurgroep

Met dank aan GGD-collega's voor hun ondersteuning bij het aanleveren van het databestand van de GGD-Gezondheidsmonitor, de analyses van het bestand Kwetsbaar Brabant en de visualisatie.

Bijlage 2. Tijdlijn Kwetsbaar Brabant

Tijdlijn fase 1 'Kwetsbaar Brabant. Een verdieping op de monitor Sociale Veerkracht'

Literatuurverkenning t.b.v. definiëring en operationalisatie kwetsbaarheid	December 2016- januari 2017
Ontwikkelen definitie kwetsbaarheid en conceptueel model (projectgroep)	December 2016- januari 2017
Opstellen voorstel keuzecriteria indicatoren kwetsbaarheid	Januari 2017
Gezamenlijke werksessie: bespreken definitie kwetsbaarheid en conceptueel model, vaststellen keuzecriteria indicatoren, verzamelen indicatoren, eerste prioritering indicatoren	Januari 2017
Verdere prioritering indicatoren	Januari-maart 2017
Gesprekken met de gemeenten Etten-Leur, Helmond, Oisterwijk en Waalwijk over kwetsbaarheid vanuit de gemeentelijke (beleids)praktijk	Februari-maart 2017
Gezamenlijke werksessie: terugkoppeling indicatoren voor maatschappelijke uitval vanuit beleid en praktijk gemeenten, bespreken van beperkte set indicatoren, bespreken ideeën/wensen t.a.v. visualisatie en rapportage	Maart 2017
Vaststellen definitieve indicatorenset, gereed maken gecombineerde databestand, ontwikkelen analyseplan, verkenning mogelijkheden voor visualisatie	April 2017
Gezamenlijke werksessie: bespreken analyseplan (stand van zaken, knelpunten en oplossingen), bespreken voorstel visualisatie en rapportage	Mei 2017
Vaststellen databestand, start analyses, uitwerken visualisatie, start rapportage	Mei-juni 2017
Tussentijdse bespreking analyses en eerste resultaten (stand van zaken, knelpunten en oplossingen)	Juni 2017
Gezamenlijke werksessie: bespreken eerste resultaten en duiding, visualisatie en conceptrapportage	Juni 2017
Vervolg analyses, visualisatie en rapportage	Juni-augustus 2017
Interne toets kwetsbare wijken bij betrokken gemeenten	Juli 2017
Evaluatie geleerde lessen fase 1 door projectgroep	Juli 2017
Bespreking concepten verdiepend rapport en publiekspublicatie	Juli 2017
Opleveren visualisatie en rapportage en gezamenlijke werksessie ter voorbereiding van het congres over Sociale Veerkracht	Augustus 2017
Verkennen mogelijkheden voor borging van samenwerking projectpartners	Augustus 2017
Bijdrage aan congres Provincie over Sociale Veerkracht tijdens European Social Innovation Week	September 2017

Bijlage 3. Overzicht definities kwetsbaarheid - literatuurverkenning

<p><i>Mensen zijn (sociaal) kwetsbaar als de draaglast van de ervaren problemen en tegenslagen te groot is voor de bij hen beschikbare draagkracht. Hierdoor worden ze bedreigd met maatschappelijke uitval of sociale uitsluiting</i></p> <p>Bron: Factsheet Sociaal kwetsbare groepen. GGD Zaanstreek Waterland, 2014</p>
<p><i>Sociale kwetsbaarheid is het niet of onvoldoende meedoen in sociale verbanden en het ervaren van een tekort aan contacten en steun</i></p> <p>Bron: Broese van Groenou (VU-LASA) in: Kwetsbare ouderen. SCP, 2011</p>
<p><i>Kwetsbaren personen zijn mensen die op verschillende terreinen ernstige problemen ondervinden, bijvoorbeeld wonen, dagbesteding, contacten, psychische en fysieke gesteldheid en die om redenen samenhangend met de ernst en complexiteit van hun problematiek geen gebruik kunnen, mogen, durven of willen maken van voorzieningen die bedoeld zijn om een of meer van deze problemen te verlichten</i></p> <p>Bron: Kwetsbaar in het kwadraat. Krachtige steun aan kwetsbare mensen. RMO, 2001</p>
<p><i>Kwetsbaarheid wordt gedefinieerd als 'een smalle of eenzijdige betekenisvolle participatie en relatief laag individueel welzijn'</i></p> <p>Bron: Vitaliteit van buurten en maatschappelijke veerkracht. King/VNG, 2016</p>
<p><i>Kwetsbare mensen zijn mensen met onvoldoende hulpbronnen om op eigen kracht bepaalde moeilijkheden en tegenslagen te overwinnen en om hun leven vorm te geven op de manier die zij wensen</i></p> <p>Bron: Schuyt. Kwetsbare jongeren en hun toekomst. Ministerie van VWS, 1995</p>
<p><i>Kwetsbare groepen betreft sociaal kwetsbare mensen met meerdere, elkaar beïnvloedende risicofactoren. Signaleren en toeleiding naar reguliere zorg is nodig via doelgroepvoorzieningen. Geschikte voorzieningen zijn nodig om afglijden naar de onderste laag te voorkomen</i></p> <p>Bron: OGGZ- trechter. Mérelle et. al., 2012</p>
<p><i>Kwetsbaarheid (disability)wordt gedefinieerd als 'een verstoring of belemmering in het persoonlijke niveau, het niveau van handelen en het maatschappelijk participeren'</i></p> <p>Bron: International Classification of Functioning, Disability and Health, WHO, 2002. Uit: Naar het hart van empowerment. Movisie, 2016.</p>
<p><i>Kwetsbaarheid bij ouderen is een proces van het opeenstapelen van lichamelijke, psychische en/of sociale tekorten in het functioneren dat de kans vergroot op negatieve gezondheidsuitkomsten (functiebeperkingen, opname, overlijden)</i></p> <p>Bron: Frail elderly. Towards an integral approach. Gobbens, 2010</p>
<p><i>Sociaal kwetsbare mensen (binnen de OGGZ-doelgroep) zijn mensen die 1) niet of niet voldoende in staat zijn om in de eigen bestaansvoorwaarden te voorzien, 2) meerdere problemen tegelijkertijd hebben, 3) vanuit het perspectief van professionele hulpverleners niet de zorg krijgen die zij nodig hebben om zich in de samenleving te handhaven, én 4) geen hulpvraag stellen waar de reguliere hulpverlening een antwoord op heeft.</i></p> <p>Bron: Handreiking OGGZ in de Wmo. Wolff, 2006</p>